

Nr 1 1987 årg 11 15 kr

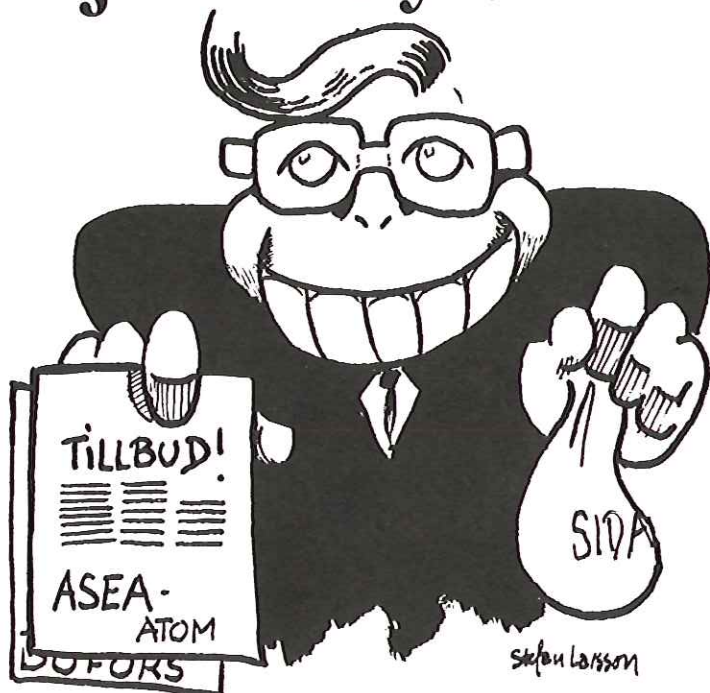
sydasien

politisk och kulturell tidskrift

Milliörens

kärnkraft • skog och hunger • bhopal

Ojämnt byte

De svenska exportföretagens storsatsning på Kina blev en besvikelse. Det lär vara en grund till att man nu hoppas på Indien. Det är en potentiell jättemarknad, som svenska exportörer nu kan drömma rosenröda drömmar om. Regeringen hjälper till, och utrikeshandelsministern, Anita Gradin reser nog gärna till Indien. Men räcker det med handelsdelegationer för att erövra den indiska marknaden?

Samtidigt omförhandlar Sverige sitt textilavtal med Indien. Vi har importkvoter på textilier för att skydda den svenska teko-industrin. Det gamla avtalet med Indien tillät importen därifrån att öka med en halv procent om året. I omförhandlingarna har Sverige erbjudit sig att höja kvoten till en procent om året. Det är en vital fråga för Indien, vars textilindustri spelar stor roll för den indiska exporten.

Vi frågar oss om regeringens ena hand vet vad den andra gör: Hur kan man tro att man ska kunna göra en exportsatsning i Indien, om man inte samtidigt är beredd att köpa mera indiska varor? Eller ska hela exportökningen betalas av svenska skattebetalare via biståndsmedel?

Den senare typen av bistånd har vi sett en hel del av i Sydasiens — Kotmale-projektet i Sri Lanka är ett bra exempel. Frågan är vem det gynnar mer än svensk exportindustri — som Skanska i fallet Kotmale. När svensk export blir huvudsak och bistånd bisak — hur går det då med de biståndspolitiska målen?

Om Indiens textilindustri fick fritt fram på marknaderna i Europa och USA, skulle det innebära ett enormt bistånd till Indiens utveckling. Det ska man kanske inte drömma om, men nog kunde Sverige bjuda på lite mer än en procents årlig ökning av textilimporten från Indien!

red.

INNEHÅLL

Tema miljö:

Indisk kärnkraft — Lars Andreasson	4
Indisk miljörapport — Lars Andreasson . .	6
Bhopal — Johan Tell	7
Socker, eukalyptus och hunger — Gail Omvedt	8

Bangladesh:

Det okända förtrycket — Francis Wolf . . .	12
Chittagong — Stig Toft Madsen	15
Khajuraho — Sören Sommelius	16

Bihar:

Våldet i Bihar — Göran Djurfeldt	18
Dyrkan av vapen — Arvind N. Das	20

Norsk läkare i Afghanistan

— Guri Ingebrigtsen	22
-------------------------------	----

Sydasiatisk läsning — Thomas Bibin	24
--	----

Rapport från Sri Lanka	26
----------------------------------	----

Svenskt bistånd i sovljuset	27
---------------------------------------	----

Recensioner	28
-----------------------	----

Notiser — Karl Reinhold Hællquist	30
---	----

Besöksadress: Röbygatan 5 B (Lars Elund) Telefon: 046-13 35 68 Teknisk redaktör: Lars Elund Ansvarig utgivare: Thomas Bibin Tryck: Grafiska Huset, Luleå 1987 Fotosättning: Norddistribution, A.R. Register: PROGEK, Göteborg ISSN: 0280-0463 Redaktion för detta nummer: Lars Andreasson, Thomas Arvidsson, Göran Djurfeldt, Eva Johansson (red.sekr.), Staffan Lindberg, Sören Sommelius, Johan Tell, Stig Toft Madsen (Lund). Nästa nummer görs i Stockholm och utkommer i maj. Artiklar, debattinlägg m m är välkomna. Manusstopp: 10 april 1987 (Adress: se ovan) Prenumeration: för privatpersoner kostar 60 kr för fyra nummer (ett år), övriga betalar 75 kr. Vi är tacksamma för stödprenumerationer à 100 kr. Lösnummerpris 15 kr. Postgiro: 79 54 96-9 SYDASIEN.

Kontaktpersoner för Sydasienskommittéerna: Stockholm: Gerhard Rikken, Ringvägen 9 A, 117 26 Stockholm, 08-68 43 71 Göteborg: Thomas Bibin, Nassebacka, 450 40 Bullaren, 0525-520 57 Skåne: Göran Djurfeldt, Kullavägen 3, 232 02 Åkarp, 040-46 08 96 Danmark: Stig Toft Madsen, Strandgade 96, DK-1401 Köpenhamn K, 01-54 56 11.

Sydasienskommittéernas plattform: Sydasienskommittéerna i Sverige har som mål att sprida information om situationen i Sydasien och att stödja de krafter som bekämpar imperialismen, det politiska förtrycket och underutvecklingen i området. Kommittéerna är fristående från politiska partier och grupperingar i Sydasiens och i Sverige.

Ajit Roy

1986 ÅRS ARV

1986 har inte varit ett gynnsamt år för Indien. Den så kallade extrema terrorismen har trappats upp både i Punjab och i Tripura. En ny etnisk konflikt har uppstått i Darjeeling i Västbengalen, där Gurkha-befolkningen nu kräver sin egen delstat. Konflikterna mellan hinduer och muslimer och mellan olika kaster i olika delar av Indien är intensiva och till synes utan slut. De härskande eliterna — både konservativa och radikala — verkar nästan totalt förvirrade och hjälplösa inför dessa förödande konflikter, som ibland urartat till rena blodbad.

Till och med vänsterfrontsregeringen i Västbengalen, som leds av CPI(M), har ställt till det ordentligt för sig genom att den inte kunnat skilja på det legitima kravet från Gurkha-befolkningen på en egen delstat å ena sidan, och de förvrängda uttrycken för dessa strävanden å andra sidan. Genom att från början klassificera agitationen som antinatio-

nalistisk så har vänsterfrontsregeringen missat chansen till en dialog med Gurkhas Nationella Befrielseörelse (GNLF), som ligger bakom agitationen. Helt nyligen har dock Västbengalens chefsminister och CPI(M) gått med på att slopa det 'antinationalistiska' epitetet, huvudsakligen för att de inte lyckades få Rajiv Gandhis stöd för denna position. Men vänsterfrontens förändrade inställning har än så länge inte lett till en mjukare attityd hos Gurkhas ledarskap.

De religiösa, kastmässiga och etniska konflikterna kommer därför att leda till enorma påfrestningar i det politiska livet under det kommande året.

Klasskonflikter verkar också öka under det kommande året. I parlamentet i New Delhi ska man diskutera ett förslag till en ny lag för arbetslivet som innebär mycket starka begränsningar för facklig verksamhet och för strejkrätten. Den uttalade målsättningen med den nya lagen är att disciplinera industriarbetarna.

Samtidigt pågår en förnyad kampanj för att ändra konstitutionen från ett parlamentariskt styrelseskick till ett med presidentstyre.

Alla dessa försök från den härskande eliten att ändra på det politiska systemet måste ses i ljuset av den så kallade Nya Ekonomiska Politiken (NEP), som lanserats av Rajiv Gandhis regim, och som ger utvecklingspolitiken en starkt elitistisk prägel. Faktum är att den vanliga socialistiska retoriken har ersatts av uttalande från officiella talesmän, som helt framtid deklarerar att den ekonomiska politiken numera inriktas på att tillfredsställa den rikaste tiondelen av befolkningen. Samtidigt gräver inflationen djupa hål i arbetarnas börs. Levnadskostnaderna har ökat med över 9 procent. Allt detta förebådar viktiga förändringar för vanligt folk.

Översättning:
Staffan Lindberg

Vadå demokrati?

I debatten om den nye Sida-chefen Carl Thams munkavlepolitik tycks vi få se hur verkschefen långsamt sjunker ner i kvicksanden. Det har inte bara handlat om att folk inom Sida som uttalat sig (kritiskt) i biståndsfrågor fått på nöten av ledningen. Det har också gällt krav på strykningar i konsultrapporter, hemlighållen kritik mot medarbetare och orättvisor i behandling av tjänsteärenden.

Ironiskt nog har vi i vinter således fått bevittna en debatt om den interna demokratin på Sida, medan debatten om demokratimålets betydelse för biståndet ännu låter vänta på sig.

I enskildheter har dock demokratin diskuterats. Det har fr a gällt Vietnam, tvångsarbetet och ockupationen av Kampuchea; Nicaragua, partiernas och pressens frihet; Etiopien, tvångsförflyttningar och självhärskardöme; samt Sri

Lanka, regeringsstyrkornas dödliga övergrepp mot den egna befolkningen.

Som i så mycket annat har debatten blivit partipolitisk snarare än saklig. Moderaterna, t ex, använder demokratiargumentet mot Vietnam och Nicaragua medan man i fallet Sri Lanka anser att landet har en mycket väl fungerande demokrati. Socialdemokraterna (Lena Hjelm-Wallén i AB den 16 januari) menar att m:s kritik mot Vietnam och Nicaragua i själva verket är försök att dra ner på biståndet som helhet.

På två ställen i AB-artikeln understryker biståndsministern att hon initierat en debatt om demokratin och det svenska biståndet. Men sanningen är ju att hon och den svenska regeringen under senare år hårdnackat vägrat att diskutera saken vad det gäller det programland där för närvarande man begår de grövsta brotten mot demokratin och

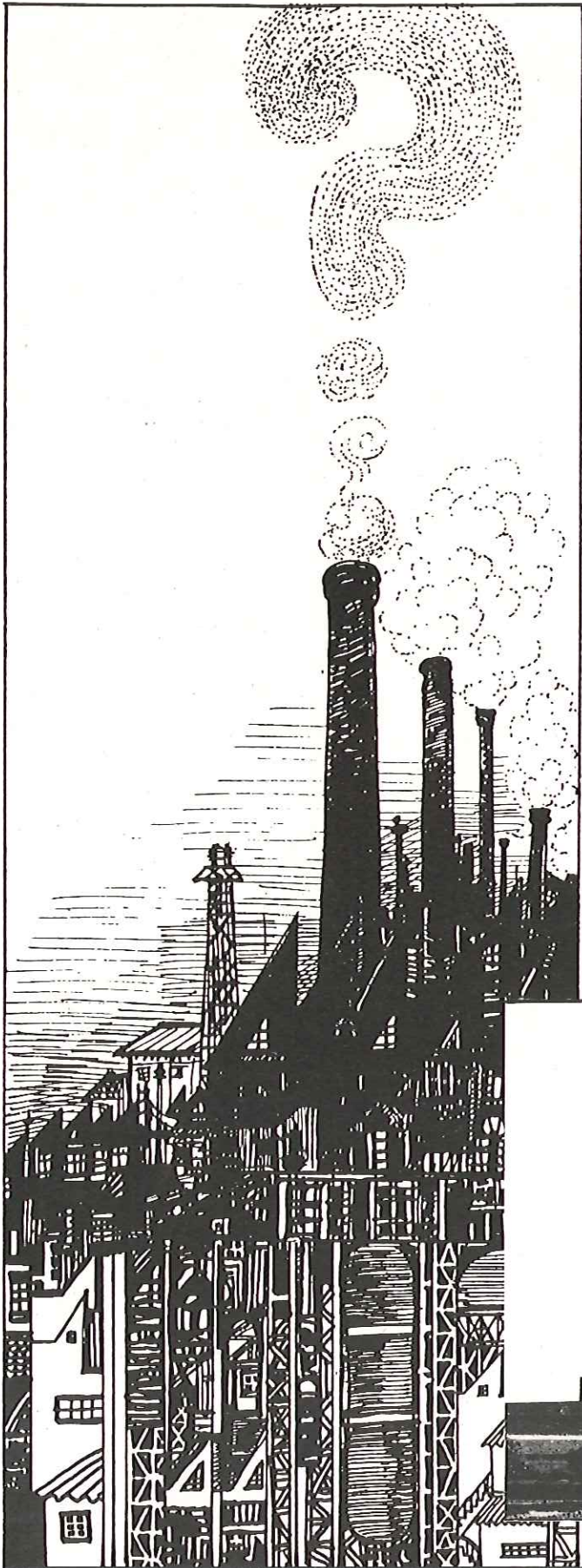
de mänskliga rättigheterna: Sri Lanka.

I AB upprepar ministern i stället budgetpropens tre förslag om hur demokratin ska främjas i biståndsländerna: 1) Genom dialog med samarbetsländerna; 2) Genom projekt som främjar folkligt deltagande; och 3) Genom bistånd förmedlat av enskilda organisationer och folkrörelser.

I fallet Sri Lanka har dessa metoder i bästa fall varit verkningslösa. Men vi vet också att i den kraftigt försämrade situationen där har "dialogen" med Sverige använts för att legitimera den förda regeringspolitiken i Colombo. Och vi vet också att Colomboregeringens (liksom flera andra ulandsregeringars, t ex Indiens) inställning till enskilda organisationer är mycket negativ. Där är inte ens Röda Korset välkommet!

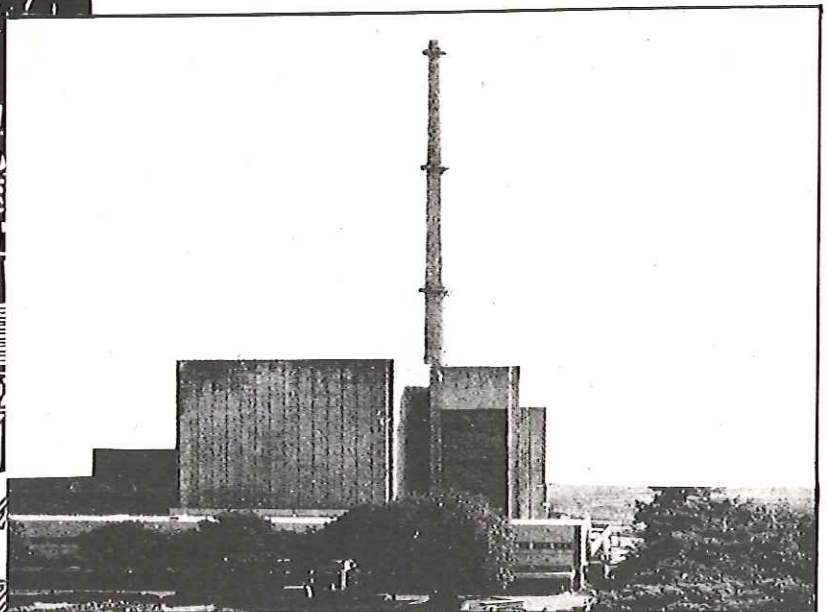
Så vad föreslår ni nu, fru minister?

Indien in i kärnkrafts- samhället

Indiens strävan efter teknologiskt oberoende har resulterat i en imponerande utveckling av industri och infrastruktur. 1983 invigdes till exempel ett nästan helt indiskt kärnkraftverk och för två år sedan lades ett program fast som ger Indien 32 reaktorer fram till år 2000.

Men denna utveckling har ett högt pris. De indiska reaktorer som redan är i drift är de mest problemdrabbade och radiakförorenade i världen.

” Det finns nationer som försökt hindra Indien från att bli teknologiskt starkt. Det framgångsrika slufförändret av Madras Atomic Power Project är ett exempel på vår beslutsamhet att bli oberoende.”

Indira Gandhis tal vid invigningen av Indiens femte kärnkraftreaktor andades optimism och tilltro. Ända sedan självständigheten har miljarder pumpats in i forskning och projektering av kärnkraft. I dag kan Indien stoltsera med urangruvor, bränsletillverkning, framställning av tungt vatten, återvinning av bränsle och fem stycken kärnkraftreaktorer.

Det femte som fick benämningen MAPS I, är enligt myndigheterna till 90 procent indiskt.

Trestegsprogram

Den massiva investeringen i kärnkraftsindustrin som tar mellan 15 och 25 procent av anslagen till forskning och utveckling i anspråk, har hittills resulterat i fem reaktorer som på pappret producerar 2,5 procent av Indiens kraftproduktion. Ytterligare fem reaktorer är under uppförande.

Det första steget i Indiens kärnkraftsprogram innebär att 32 reaktorer ska stå klara år 2000 och att en brid-reaktor, som utgör steget in i programmets andra fas, då ska tas i provdrift. År 2000 står kärnkraften för tio procent av den totala kraftproduktionen.

Det tredje steget innebär att man går över från plutonium till thorium som bränsle i brid-reaktorerna. Indien har enorma tillgångar av thorium i Kerala och Orissa, men inget land har ännu utvecklat tekniken för att omvandla thorium till uran 233 för användning i brid-reaktorer. På det området får Indien bryta ny mark.

Trots den offensiva satsningen på forskning har Indien ännu inte löst problemet med slutförvaring av radioaktivt avfall. Varken Himalaja, Deccan-plateån eller Ganges-deltat kan komma ifråga av geologiska orsaker. Nu pågår undersökningar av områden i Karnataka och Andhra Pradesh.

Oberoende

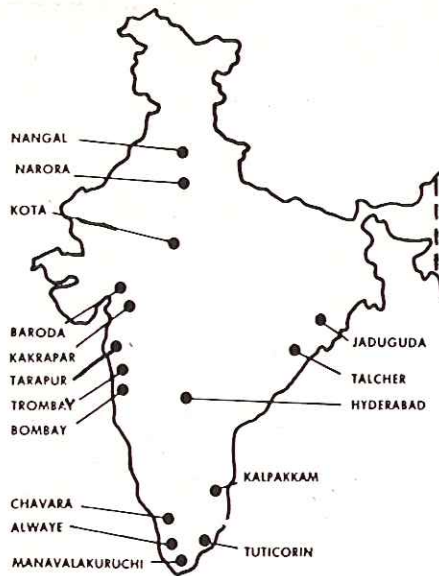
De två första reaktorerna som togs i bruk var Tarapur I och II (TAPS I/II) i Maharashtra, norr om Bombay. De invigdes 1969. Fyra år senare startades reaktor I i Kota, Rajasthan. RAPS I fick sin systerreaktor 1980 och 1983 togs den första reaktorn i Kalpakkam nära Madras i bruk (MAPS I).

Den officiella bilden av Indiens kärnkraftsprogram genomsyras av den stolthet och framtidstro som Indira Gandhi gav uttryck för under sitt invigningstal i Kalpakkam. Från att ha varit totalt beroende av utländsk hjälp — främst USA och Kanada — har Indien utvecklat sin kärnkraftin-

dustri till i det närmaste oberoende.

Men i boken *The State of Indias Environment 1984-85*, ges en annorlunda och skrämmande beskrivning av utvecklingen.

Inte nog med att de nuvarande reaktorerna fungerar uselt och sällan eller aldrig når upp till halva produktionskapaciteten. De indiska reaktorerna innehar dessutom en rad föga meriterande världsrekord i antal olyckstillbud och radioaktiva läckage.

Indiens kärnkraftssystem.

Sämst har RAPS I i Rajasthan fungerat. Under 70-talet gick reaktorn mestadels under 40 procents kapacitet och 1982 stängdes den på grund av sprickor i reaktorinneslutningen. Den stod då stilla ett helt år.

Ironiskt nog är det TAPS i Maharashtra — kallad juvelen i den indiska kärnkraftskronan — som fungerar bäst, samtidigt som kraftverket anses vara ett av de mest radiak-förorenade i världen.

För de indiska myndigheterna är TAPS ett bevis på att det går att få kontinuerlig drift också i ett indiskt kärnkraftverk.

För ingenjörerna utgör TAPS ett berg av tekniska problem och för arbetarna, ständigt risk för farlig strålning.

Reaktorer av samma typ har stängts i Europa av säkerhetsskäl och för Västtyskland och Frankrike är TAPS en möjlighet att bli av med delar av sina stängda kraftverk, i form av reservdelar.

Nära härdsmläta

1983 avslöjade *The Times of India* att arbetare vid TAPS regelbundet utsätts för radioaktiv strålning som med råge överskrider de tillåtna värdena.

Tre år tidigare hade reaktor ett i Tarapur balanserat på tröskeln till en härdsmläta. En spricka på ett rör inne i reaktorn skulle lagas. Men tätningen av röret lossnade under reparationen och radioaktivt vatten forsade ut och paniken spred sig.

Reaktorns kylvattennivå sjönk och temperaturen inne i härden steg kraftigt innan läckan kunde tätas provisoriskt.

För att ta bort den provisoriska pluggen rekryterades utbildad arbetskraft från en by i närheten, som skickades in i det radioaktiva vattnet.

Människoliv offras

Den indiska atomenergikommissionens ordförande bekräftade det inträffade, men hävdade att läckan varit obetydlig.

Detta var inte första gången man anlitat tillfällig och utbildad arbetskraft vid TAPS. Fram till 1982 hade mer än 10 000 "tillfälliga arbetare" använts för uppgifter i områden inne i kraftverket med hög radioaktivitet.

Atomenergidepartementet har också påpekat att utbildningen måste förbättras för att undvika att arbetskraften utsätts för farlig strålning.

Enligt en måttfull beräkning i *The State of Indias Environment*, har TAPS fram till 1982 orsakat 27 dödsfall i cancer. I de flesta länder skulle en så radiak-förorenad anläggning som TAPS, stängas omedelbart. Men TAPS ska vara i drift till mitten av 90-talet.

Reaktorer vid Ganges

Reaktor nummer sju och åtta i kärnkraftsprogrammet är nu under byggnation i ett område som fått åtskilliga experter att resa ett varnande finger. Narora, där NAPS I och II ska ligga, är den sämsta tänkbara platsen för ett kärnkraftverk hävdar de.

Narora ligger i Uttar Pradesh vid Ganges. Platsen är riskzon för jordbävningar och så sent som 1956 inträffade en jordbävning med epicentrum 50 kilometer från den plats där två kärnkraftreaktorer nu växer upp. Området är tätbefolkat och grundvattnet ligger bara fyra-fem meter under markytan.

Dessutom finns det ingen berggrund att bygga på. Inte ens på 300 meters djup har man funnit stabil geologisk struktur.

Trots stark kritik mot placeringen, också från de "egna leden" bestämde sig atomenergidepartementet för Narora.

Gamla planer fick inte rubbas. Drömmen om Indien som en stark och oberoende kärnkraftsnation ska förverkligas, kosta vad det kosta vill.

Lars Andreasson

Indisk miljörapport

Det finns ingen motsvarighet i Sverige och frågan är om något annat land har fått miljöproblemen så väl belysta i en allmän publikation som Indien nu har.

The State of Indias Environment 1984-85: The Second Citizens Report, är ett praktverk, som sprungit ur hundratals organisationers och enskilda individers engagemang. Centre for Science and Development har enbart genom att ge ut rapporten gjort en stor insats för att rädda Indien undan de många och stora miljöhoten

Natten till den tredje december 1984 strömmade livsfarlig gas ut från en tank vid Union Carbides fabrik i Bhopal. Under några veckor riktades världens uppmärksamhet mot Indien, de tusentals människor som dog och de tiotusentals som skadades.

Historiens värsta industrikatastrof hittills blev en brutal väckarklocka och runt om i världen frågade man sig; skulle detta kunna hända här? Skrämmande ofta blev svaret ja. Speciellt i tredje världens länder, dit multinationella företag flyttat många av sina miljöförstörande och farliga industrier.

Miljörapport

Två år tidigare hade en bok publicerats i Indien som bland annat pekade på de faror som den kemiska industrin i Indien utgör. Den heter *The State of Indias Environment 1982: A Citizens Report*.

Rapporten var det första försöket att på ett tillgängligt sätt presentera de enorma miljöproblem som Indien redan har och står inför i framtiden. Den väckte stor uppmärksamhet, i Indien, såväl som utomlands. Den engelska upplagan spreds över hela världen och dessutom översattes den till hindi och fem andra indiska språk.

Förra året kom en uppföljning: *The State of Indias Environment 1984-85: The Second Citizens Report*. Den ska snarare ses som en komplettering än en ersättning av den första rapporten och frågan är om det finns någon motsvarighet till den breda och lättillgängliga kartläggning av miljöproblemen i något annat land.

Naturligtvis innehåller den andra rapporten en detaljerad redogörelse för katastrofen i Bhopal.

Vi får inledningsvis uppleva hur filmregissören Ashay Chitre vaknar upp mitt i natten med hosta och svidande ögon, hur han flyr i panik med sin havande hustru, åt det håll som flest människor tycks vara på väg åt.

Vi får vittnesmål om myndigheternas agerande under och efter katastrofen, om massdöden i fattigstadsdelen Jayaprakash Nagar, som drabbades hårdast.

Kapitlet om Bhopal berättar också om vad det var som orsakade katastrofen, hur Union Carbide agerade, hur gasen påverkade djur och växtlighet i omgivningen, om regeringens ansvar, det rättsliga efterspelet och om dem som riskerade sina liv för att rädda andra människors liv.

Chauffören Ramnarayan Jadavs ord ställer situationen i Bhopal före katastrofen i blyxtbelysning:

— Jag kände gaslukten redan klockan halv tolv, men flydde inte förrän en tre kvart senare. För så här mycket gas brukade vi känna ungefär var åttonde dag och vi brukade känna irritation i lungorna och i ögonen. Men det brukade gå över.

Inventering

Efter Bhopal genomfördes en inventering av miljöfarliga industrier i Maharashtra, Västbengalen och Delhi. Det visade sig att miljoner människor lever under samma akuta hot som Ramnarayan Jadav berättade om.

Kemiska industrier läcker farliga ämnen, det hör till vardagen. Enbart i Calcutta bröt 55 större industrier grovt mot de fastställda gränserna för utsläpp i vatten och luft. Och i Bombay finns det 50 jätteindustrier som handskas med livsfarliga kemikalier, inklu-

sive den gas som tog tusentals människoliv i Bhopal.

Undersökningen som genomfördes av delstatsmyndigheterna resulterade i en rad förslag för att förbättra säkerheten. Förslag som nästan genomgående avvisades av företagen.

De var inte ekonomiskt rimliga.

Det är ett under att det inte inträffar en Bhopal-katastrof varje dag i Indien, summerar författarna kapitlet om hotet från kemikalieindustrin.

Brett spektra av miljöaspekter

Den 400 sidor långa rapporten i storformat tar upp ett brett spektrum av miljöaspekter. Jordbruk, vatten, skogen, dammanläggningar, luftföroreningar, befolkningsfrågor, hälsofrågor, energi, maktapparaten och mycket annat belyses för det mesta i ett helhetsperspektiv som tidigare saknats.

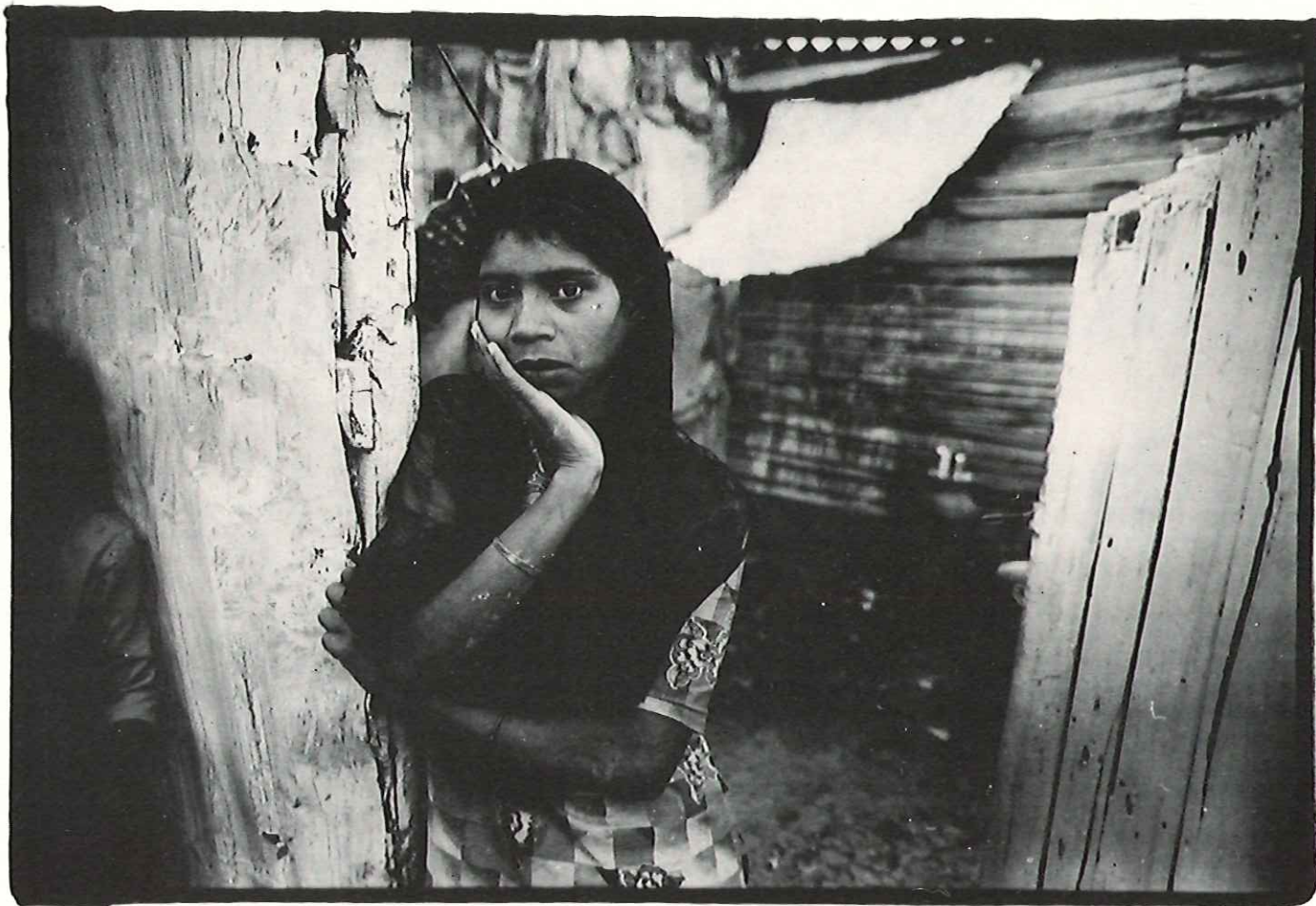
Men det är inte enbart en domedagsvision som ges i rapporten. Den berättar också om de rörelser som aktivt försöker påverka utvecklingen. På de lagstiftningar som finns och som skulle innebära ett stort steg framåt om de togs i bruk på allvar. Enbart själva rapporten och det gensvar den fått, ger anledning till optimism.

Tredje rapport på väg

Efter den första rapporten strömmade tips, idéer och bidrag till en vidareutveckling in från hela landet. De vetenskapsmän, miljöaktivister, journalister och andra som genom organisationen Center for Science and Environment, publicerade rapporten fick stöd och inspiration till en andra rapport.

Redan i inledningen till den andra boken pekar redaktionen ut uppenbara brister i den föreliggande volymen. Man har inte fått med den gröna revolutionens inverkan på miljön, det ekologiska systemet i havet längs Indiens kuster, grundvattenresurserna och så vidare. Det kommer i nästa *Citizens Report*, lovar redaktörerna för detta banbrytande arbete.

Lars Andreasson

ANDERS LINDB

20-årig änka i Bhopal.

BHOPAL

SKA OFFREN FÅ RÄTTVISA?

Det var den 2 december 1984 som en giftig metylisocyanidgas läckte ut från Union Carbides fabrik i Bhopal. Det var den 3 december 1984 som 2000 människor hittades döda i och kring stadens slumområde.

Det är alltså över två år sedan den största industrikatastrofen inträffade. Men därefter har ingenting hänt, ingenting annat än att dödsiffran stigit till 10 000 och att antalet skadade nu beräknas vara så många som 200 000. Union Carbide har inte betalt ut en enda rupie i skadestånd, inte lyft ett enda finger för att hjälpa de som blivit blinda eller lungsjuka av gasutsläppet och inte ersatt något av de tusentals husdjur som dog.

Det enda som Union Carbide gjort är att avskeda de ansvariga för olyckan. Men dessa har sparkats ut med gyllene fallskärmar — 42 stycken fick se sig om efter andra jobb, men deras attachéväskor var fyllda med 28 miljoner dollar!

Visserligen pågår en rättegång, men den-

na liknar mer en parodi på allt vad rättsväsen heter. Rättegången påbörjades i USA men flyttades senare till Indien för att Union Carbide hävdade att det annars skulle vara ett utslag av imperialism! Väl i Indien utnyttjar det amerikanska bolaget alla kryphål landets lagar erbjuder — väl medvetet om att Indien saknar all tidigare erfa-

Människans kamp mot makten är minnets kamp mot glömskan

(Milan Kundera Skrattets och glömskans bok)

renhet av liknande processer. Således lämnar de in motstämningar, och vill lägga skulden på den indiska statens dåliga kontroll av fabriken. De hävdar dessutom att olyckan berodde på ett medvetet sabotage från någon anställd.

Syftet med förhållningsprocessen är att de fattiga i Bhopal, de utblottade och ar-

betslösa ska tvingas att anta det löjligt låga bud som Union Carbide är villiga att betala som skadestånd.

Dock, anklagelserna ska inte enbart riktas mot Union Carbide utan även mot den indiska staten. Den har visat sig vara oförmögen att sätta press på det amerikanska företaget och ointresserad av att hjälpa de drabbade i Bhopal. En undran man kan ställa, är vad som skulle ha hänt om vinden denna ödesdigra natt legat på åt ett annat håll och blåst sin dödliga andedräkt över Bhopals rikemanskvarter. Det känns som en ödets ironi att en gasolycka i Indien slår mot de redan liggande.

Men har då Union Carbide lärt en läxa, så att de förbättrar säkerheten vid sina andra anläggningar. Icke sa Nicke! Istället har man efter Bhopal-olyckan avskedat 25 000 av sina anställda i tredje världen. Profit och säkerhet går inte att förena om man heter Union Carbide.

Johan Tell

Sockerrör, eukalyptus och hunger

Medan Rajiv Gandhi talar om att Indien med datorer och färgtelevision ska gå in i det tjugoförsta århundradet ser verkligheten annorlunda ut. Allt svårare miljökriser gör livet för det arbetande folket mer och mer osäkert och eländigt.

Gail Omvedt analyserar här några aspekter på Indiens växande ekologiska kris.

Floder av blod kommer att flyta, men vi tänker inte avstå från en enda droppe vatten avsedd för sockerodlingarna — sockerrören är Maharashtras stolthet!

Dessa ord skreks av en rik bonde i delstatsparlamentet i Maharashtra i västra Indien. Hans formulering uttryckte den växande konflikten mellan landsbygds elit, de rikebönder som odlar avsalugrödor, och den av torkan plågade majoriteten, som kräver att det vatten som finns i första hand skall användas som dricksvatten och för bevattning av de fält där man odlar brödsäd.

I ett större perspektiv symboliserar orden konflikten mellan Indiens kapitalistiska utvecklingsväg och ansträngningarna att finna alternativa utvecklingsvägar baserade på låg energiförbrukning och ekologiskt balanserade tillväxtformer. Allt svårare miljökriser gör livet för det arbetande folket mer och mer osäkert och eländigt, mer och mer utsatt för svält och översvämningar — samtidigt som premiärminister Rajiv Gand-

hi talar om att "Indien ska gå det tjugoförsta århundradet till mötes".

Det finns en rad olika aspekter på Indiens miljökriser:

Krympande skogar

Avskogningen: 22 % av Indiens yta klassificeras som "skog". Men denna siffra anger endast de områden som ligger under Skogsdepartementets kontroll. Satellitundersökningar 1982, utförda av den officiella National Remote Sensing Agency, visade att bara 14 % var skogsbevuxen. Oberoende undersökningar har kommit fram till att andelen skog sjunkit till endast mellan 8 och 12 % i dag.

Erosion och försaltning

Jordförstöring: Före ordföranden i miljökommissionen, B.B. Vora, har uppskattat att två tredjedelar av Indiens totala odlingsbara yta på 266 miljoner hektar är utarmad, varav hälften är i det närmaste helt oanvändbar och den andra halvan bara delvis produktiv.

Huvuddelen härav är åker- och betesmark, utsatt för jorderosion av vatten och vind. En viktig faktor är att 13 miljoner hektar bevattnad jord skadats och blivit alkalisk, försaltad eller drabbad av översvämningar.

Uttorkade brunnar

Vattenbrist: De "välmående" västliga indiska staterna med ett "utvecklat" jordbruk, Gujarat, Maharashtra, Haryana och Punjab, har drabbats av en sänkning av grundvattennivån, från i medeltal sju till tjugofem meter eller mer. Detta innebär inte enbart att bönderna måste gräva djupare och djupare brunnar utan också att merparten av de befintliga brunnarna i många områden är uttorkade under nästan hela året.

Floder i norra Indien som tidigare ständigt flödade av vatten torkar nu ut under

den heta årstiden. I torrare områden har mängder av mindre floder och vattendrag förvandlats till ofruktsamma grusfåror, där det i bästa fall finns små pölar, ur vilka boskap och människor kämpar för att få vatten att dricka och tvätta i.

Hundratusentals bybor är nu beroende av vatten från statliga tankbilar. Och i städerna tvingas de fattiga vänta i allt längre köer vid alltmer obekväma tider för att få lite vatten från en kran.

Himalayas ekologiska kollaps: Världens största vattenförråd hotas i dag av ekologisk kollaps, enligt en undersökning utförd av The World Resources Institute, The United Nations Development Program och Världsbanken. Härigenom hotas 900 miljoner människors liv och försörjningsmöjligheter på slätterna i Nepal, Indien, Bangladesh och Pakistan. De växande snabba översvämningkatastrofer som drabbat de nordindiska delstaterna under de senaste åren är det mest påtagliga beviset på vad Himalayas avskogning och jordförstöring inneburit.

Lukrativ profit

Den växande ekologiska krisen är helt klart en följd av den koloniala utplundringen av Indiens resurser, vilken nu fortsätter i

SÖREN SOMMELIUS

Trädbönder i Tamil Nadu som tidigare odlade ris.

”den självständiga kapitalistiska utvecklingens” namn och genomförs av den borgerliga staten. Inom jordbruket har populära slagord om ”jordreformer” och ”gröna revolutioner” maskerat en verklighet, där väldiga dammbyggen, högavkastande utsäden och kemiska gödningsmedel (allt med lukrativ profit för de transnationella företagen), lett till berikandet och en utökning av klassen av rikebönder och till en växande marginalisering och proletarisering av majoriteten på landsbygden.

I det traditionella indiska jordbruket fanns det en grundläggande säkerhet, trots alla problem förorsakade av torka och krig mellan feodala furstestater. Från små bydammar fördes vattnet i kanaler till fälten. Bykontrollerade skogar och betesmarker tillhandahöll bränsle, mat, foder och andra produkter.

Byskogen höggs ner för bomullsodlingar

Under den koloniala perioden förstördes det mesta av dessa strukturer. I västra Indien — för att ta ett exempel — höggs nästan all byskog på slätten ner för att ge plats för odling av bomull som avsalugröda. De egentliga skogarna plundrades av briter, för att bygga de järnvägar med vilka råvarorna fördes till hamnarna och

för den delen också för att förse lokomotiven med bränsle innan det fanns tillräckligt med kolgruvor.

Indiens självständighet erbjöd en möjlighet att återskapa de forna systemen på bynivå, på demokratisk i stället för som tidigare feodal basis. I stället kom stora dammbyggen att bli det viktigaste av regeringens satsningar, med Världsbanksån och ”utvecklingsentusiasm”. Officiell statistik visar att nettoandelen bevädd jord steg från 18 % 1961 till 30 % 1981. Siffrorna negligerar problemen med översvämningar, försaltning och igenslamning, allt vanligt då det gäller större projekt.

Alltjämt är små bevattningsanläggningar viktiga, vilket framgår av att 1984/85 bevattnades 31 miljoner hektar av stora och mellanstora dammar medan 37 miljoner hektar fick sitt vatten genom mindre anläggningar, ofta på bynivå. Regeringens ekonomiska satsningar var dock nästan fem gånger mer på stora satsningar än på små.

Till saken hör också att de stora bevattningsanläggningarna i ökad utsträckning har monopoliserats för odling av avsalugrödor, ofta på bekostnad av spannmål-

sodling. I Maharashtra dominerar landsbygdens politiska och ekonomiska liv av sockerröret.

Vatten till sockerröret men inte till hirs och vete

Delstaten har mer än 70 ”kooperativa” sockerfabriker. Utan kontrollen av en sådan fabrik kan ingen landsbygdspolitik utmärka sig. Bevattningen har sakta ökat och omfattar i dag tolv procent av delstatens jord. Men sockerrörsodlingarna (vilka förbrukar 8-9 gånger mera vatten än andra grödor) förbrukar nästan hälften av allt bevattningsvatten.

Traditionella livsmedelsgrödor som hirs, vete, linser och jordnötter lider skriande brist på vatten och dessa gröders produktivitet hör till den lägsta i Indien. Tio år efter den stora torkan 1971—73, som drev fem miljoner bönder och lantarbetare till statliga nödhjälpsarbeten, drabbas nu ännu en gång majoriteten av delstatens landsbygdsbefolkning.

Allt som allt producerar Indien nu omkring 150 miljoner ton spannmål per år på landets 140 miljoner hektar jordbruksmark.

Om man jämför med Kinas produktion, 300 miljoner ton på bara 110 miljoner hektar, blir detta ett mått på i vilken grad jordförstöringen bromsar utvecklingen.

Vohra och andra argumenterar för att Indien måste minska sin uppodlade yta till omkring 100 miljoner hektar, för att resten ska frigöras för skogsplantering och betesmark i ett omfattande program för jordförbättring. Han anger två villkor för att detta skulle kunna uppnås. För det första behövs 100 miljarder dollar (vilket är långt mer än Indiens nuvarande utvecklingsbudget men bara en bråkdel av vad världen spenderar på vapen varje år). Därtill krävs en massiv mobilisering av den enda resurs som kan förena vetenskaplig expertis med inhemska traditioner och behov — arbetskraften och kunnandet hos Indiens många miljoner av bönder och arbetare.

Indien importerar åter spannmål

Under tiden fortsätter statistikens siffror, om tillväxt, konsumtion och internationell handel, att förmedla sitt vittnesbörd: Per capita-produktionen av både spannmål och andra grödor har växt med en takt av omkring 0.7 % under hela perioden från 1951-52 till 1978-79. Tillväxten var något lägre under perioden efter 1964-65, de åren som brukar kallas för "gröna revolutionens".

Men per capita-tillgängligheten av föda har sjunkit, från uppskattningsvis 1745 kalorier (kcal per dag) under 1961-65 till 1683

under åren 1970-76. Indien exporterar nu en stor andel av fiskets fångster, liksom de bästa kvaliteterna av ris, frukt, grönsaker och andra livsmedelsprodukter. Och efter en kort period då Indien var självförsörjande på livsmedel har landet nu i det tysta återgått till att importera spannmål under 80-talet.

"Social Forestry" — eller Kapitalistisk skogsavverkning?

Samma mönster kan följas också då det gäller skogs-"utvecklingen". Indien inledde självständighetsperioden med en Forest Policy (1952), som utlovade att 33 % av landets yta skulle täckas med skog och dessutom syftade till att skogens resurser skulle räcka till såväl lokala behov, som till jordbrukets krav och kommersiella ändamål.

Utgångspunkten var statliga monopolrättigheter till skogen på bekostnad av lokala skogsodlingar. Man prioriterade inte de olika mål som uppställdes. Resultatet blev en okontrollerad kommersiell exploatering och avskogning.

Med den förutsättningen att 80—90 % av skogens avkastning fortfarande används till bränsle och träkol (statistiken på kommersiella trädavverkningar är notoriskt missvisande) hävdar borgerliga talesmän att avskogningen är en följd av befolkningstrycket, som driver byborna att hugga ner träd till bränsle och till att låta överbeta bergsområden. I realiteten är detta resone-mang grunden för den nuvarande skogs-lagstiftningen, som i allt större grad berö-

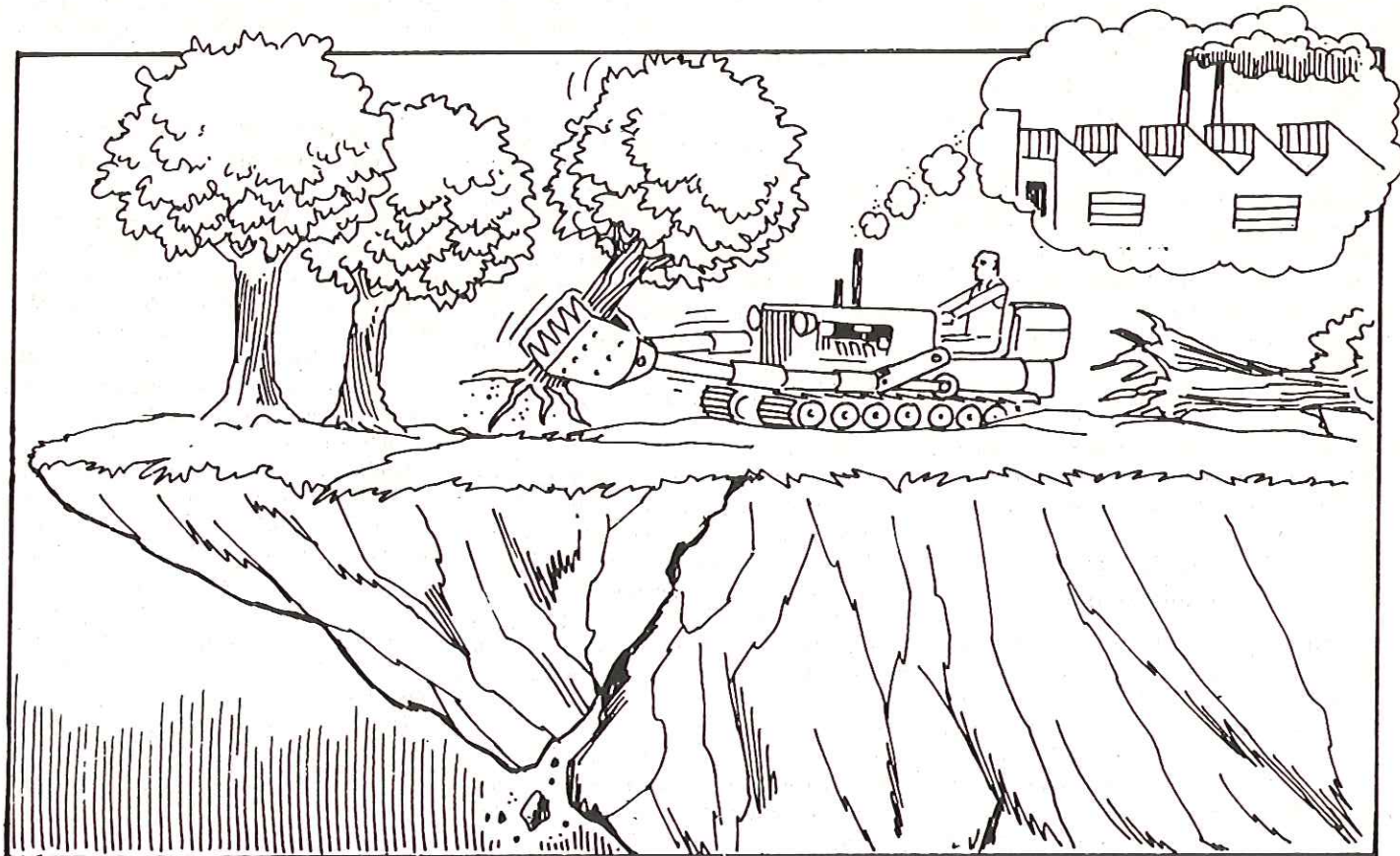
var skogens stamfolk och bönderna laglig tillgång till skogens produkter.

Trä är en effektiv form av bränsle och att elda med ved är åtminstone i ett globalt perspektiv rationellt. Men massiv avskogning av Gangesslätten har tvingat miljoner bönder att använda kospilling som bränsle och därigenom berövat jorden dess naturliga gödning. Den avgörande frågan för ett land som Indien gäller hur man ska kunna utveckla effektiva former för att använda ved eller varje annat slag av bränsle.

Sådana teknologier existerar redan, i form av biogasanläggningar, tryckkokare (som möjliggör snabb matlagning och sparar både tid och bränsle) och förbättrade versioner av den traditionella lerspisen eller **chulhan**, versioner som både sparar bränsle och skyddar kvinnorna från alltför mycket rök. Men staten har knappast gjort någonting alls för att göra dessa tillgängliga på massbasis.

Eukalyptus och takger utländskt kapital

I stället har man, samtidigt som man anklagar bönderna för avskogningen, i ökad utsträckning öppnat hela skogsekonomin för kommersiell exploatering. Den politik som ligger bakom "social forestry"-projektet (eller byskogsprojektet), vilka får stöd av Världsbanken och den amerikanska regeringen, ger sig ut för att söka lösningar på avskogningens problem, men syftar i själva verket till att gynna monokulturell plantering av timmerträd, vilka inte kan användas av den lokala befolkningen och

dessutom vållar ekologiska skador på den lokala miljön.

Ett exempel: 1970 rekommenderade en USAID-rapport den indiska regeringen att ersätta en stor del av sina blandade tropiska skogar med planteringar bestående av tall, eukalyptus och teak, för att kunna tillgodogöra sig landets "värdefulla tillgång" på trähantverkare, som "arbetar för en av de lägsta lönerna i världen". Genom export av möbler och papper skulle Indien generera utländskt kapital.

I dag ger samma USAID 50 miljoner dollar till delstater som Maharashtra, för utvecklingen av "social forestry". Talföra tjänstemän med smort munläder talar om att alla slags träd skall planteras, medan det finns en rad indikationer på att huvudbetoningen ligger på eukalyptus.

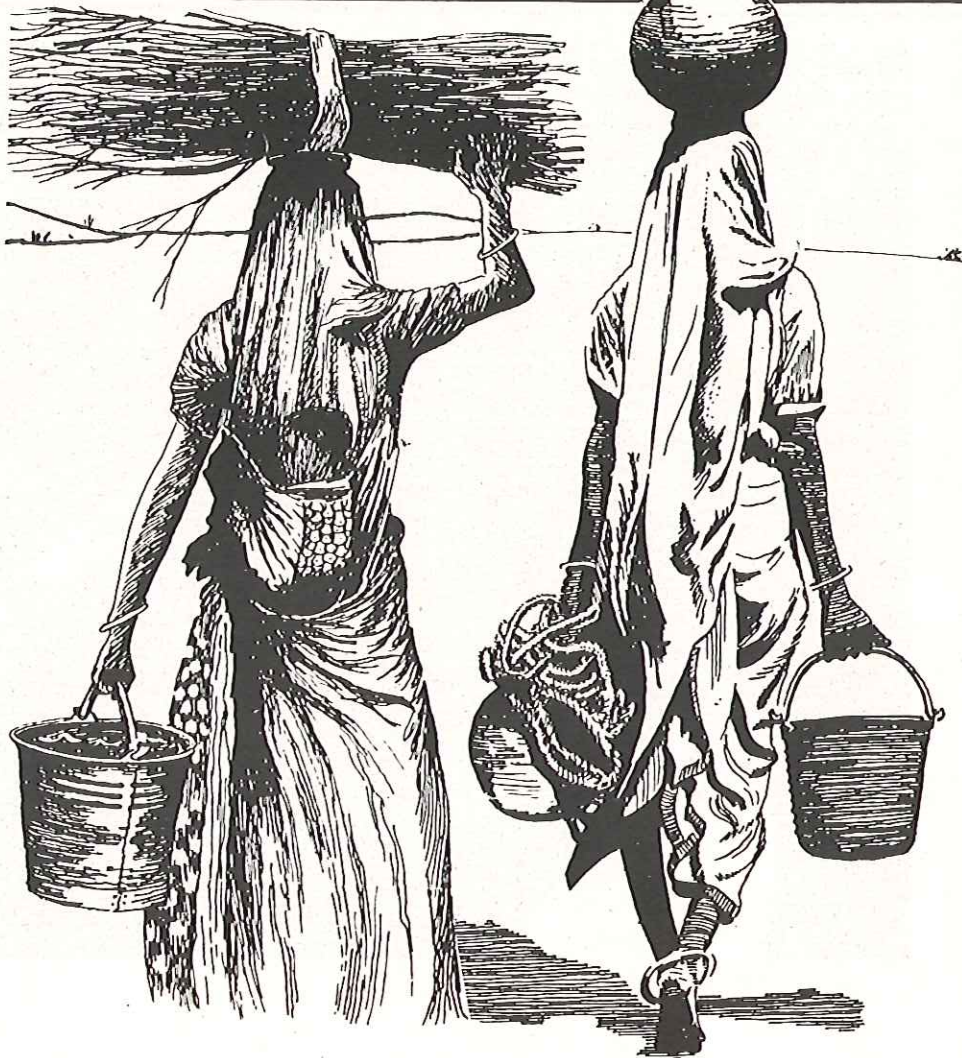
Fler "stormar" har blåst kring eukalyptus än om något annat indiskt träd. I stor skala ger staten stöd för eukalyptusplantering på privat liksom på regeringskontrollerad mark. Trädslaget har anammats entusiastiskt av många rikebönder, som dragit fördel av dess extremt höga lönsamhet. I några distrikt av Karnataka täcks nu ända upp till 13 % av marken med eukalyptus. Men trädet kan inte användas av byborna, utom till timmer. Dessutom suger eukalyptus upp mängder av vatten från marken på bekostnad av andra grödor i de halvtorra områden, där det vanligtvis planteras.

"Teaken är förtryckarnas träd"

Teak är ett inhemskt trädslag, vars historia i Indien går tillbaka ända till Mohenjodaro. Nu planteras teak i en långt större skala än trädets tidigare utbredning. I Världsbankens program har teak varit det dominerande trädslaget för kommersiella planteringar i stora delar av de skogsområden i södra Bihar, vilka bebos av stamfolk. Dessa har opponerat sig våldsamt, sedan stamfolkens traditionella skogar, däribland det religiöst viktiga och heliga salträdet ersatts av andra planteringar. Med slagordet "salträdet är vårt, teaken är förtryckarnas" började stamfolk att i stor skala hugga ner Världsbanksträd, vilket ledde till skottlossning från polisen och dussintals döda i Singhbhumdistriktet 1979.

Som en i det närmaste komisk motsats härtill kan sul-babul-trädet ses. Under några år lanserades detta trädslag av västerländska biståndsorganisationer som ett slags "mirakelträd", till följd av dess snabba tillväxt och dess påstådda användbarhet i torra områden. Men många bönder rapporterar att trädslaget också kräver rejält med vatten. Dessutom har trädslaget av staten använts för att möta pappersindustriens krav på råvara, när tillgången på bambu inte varit tillräcklig.

Både den "officiella" eukalyptusen och den "alternativa" sul-babulen saknar de avgörande kvaliteterna hos de bästa inhem-

ska trädslagen, som har anpassat sig till den lokala miljön och som är användbara på många sätt, från bark och rötter till nötter, frukt och skugga.

Men, på samma vis som då det gäller bevattning, kräver det slags utveckling som skulle utveckla inhemska traditioner både ett utbredd deltagande och en kontroll från folkets, gräsrotternas, sida och grundläggande förändringar i Indiens industrialiseringsmodell.

Detta är något som ingen del av det borgerliga politiska ledarskapet, allra minst Rajiv Gandhi, är berett att uppmuntra.

Vad kommer det tjugoförsta århundradet att innebära för Indien? Om man bortser från Rajiv Gandhis fagra tal om datorisering och färgtelevision innehåller framtidsvisionerna grymma scenarier med utbredd svält i Indien. Till och med en "världsmoell" skisserad av några latinamerikaner under de mest gynnsamma omständigheter, då det gäller ett jämlikt, icke överkonsumerande världssamhälle med deltagande medborgare, uppvisar utbredd svält och ekonomisk kollaps i Asien år 2 040.

Även om sådana dystra katastrofer kan undvikas upplever redan nu det indiska folket en utarmning av det dagliga livet och fler och fler oförutsägbara hårda slag från en av människan deformerad "natur".

Översvämningar, torka, cykloner — och knappare tillgång på närande föda för de fattiga, hetare och hetare somrar överallt, fler månader med skriande vattenbrist, allt har blivit ofrånkomliga delar av vardagens liv.

Kampen hårdnar. I Himalaya motsätter sig Chipkorörelsens bönder all trädfällning och på slätten agiterar bönder och lantarbetare mot de sociala fenomen som ligger bakom den drabbande torkan. Masskampanjer mot nya dammbyggen, bykommittéer som bildas för att få ett slut på fabriker- och flodrensning av deras floder, lokala organisationer av lantarbetare och bönder vilka formulerar egna planer för jordförbättring och ökad tillgång på vatten — allt är bara några exempel på den klassorienterade ekologiska kampen i Indien.

Ännu så länge finns det bara obetydlig samordning mellan de olika rörelserna. Och fortfarande befinner de sig bara i ett inledande skede, då det gäller att formera en politisk kraft i ett vidare perspektiv.

Men också dessa organisationer och folkliga rörelser pekar på en möjlig väg mot det tjugoförsta århundradet.

Gail Omvedt

Översättning: Kristina Simonsson och Sören Sommelius

HELDUR J. NETOCNY, SIDAS bildarkiv

Lastning av stenkol i Chittagongs hamn.

DET OKÄNDA FÖRTRYCKET

Jordlöshet och fattigdom är inte de enda problemen i Bangladesh. Samhällsvetaren och journalisten *Francis Wolf*, författare till bl a boken "Underutveckling i Bangladesh", beskriver här hur vanligt det är med diskriminering och rasistisk förföljelse av stora befolkningsgrupper, på gränsen till folkmord i vissa områden.

Ingen regering i Bangladesh har lyckats lösa de svåra problem som landet brottas med. Till dessa problem hör jordlöshet, växande fattigdom, undernäring och därmed förbundna sjukdomar. Istället för att ta på sig ansvaret för dessa misslyckanden, så skyller man på yttre omständigheter, som Indien eller andra "utländska krafter". Minoritetsgrupper i Bangladesh riskerar också att identifieras med dessa

"krafter" om de dristar sig att klaga på sina egna förhållanden. Därför faller de lätt offer för förtryck och eftersom de saknar släktband eller feodala relationer med administrationen, som vanliga bangladeshier har, kan de inte hävda sin rätt i domstolar och byråkrati. Dessa är alltid partiska — speciellt mot de fattiga.

Det finns tre stora minoritetsgrupper i Bangladesh: hinduer, stamfolken och mus-

limer från Bihar. De flesta av dem bor på landsbygden, och diskrimineringen av dem måste förstås i ljuset av den agrara strukturen. Bangladesh styrs i praktiken av en elit i

städerna och på landsbygden, vilken bara utgör omkring 10 % av befolkningen, men som äger mer än hälften av den odlade jorden — det verkliga måttet på rikedom i en övervägande agrar ekonomi.

En tredjedel av befolkningen saknar helt egen jord. Två tredjedelar är undernärda. Detta beror vare sig på överbefolkning eller naturkatastrofer, utan på den ojämlika tillgången på resurser. En amerikansk studie drar slutsatsen att "Bangladesh är så rikt på bördig jord, vatten, arbetskraft och naturgas för konstgödning, att landet inte bara skulle kunna föda sin egen befolkning utan också exportera mat, även med en snabbt växande befolkning." Trots detta ökar de fattigas antal och klyftan mellan fattiga och rika.

Fattiga och jordlösa bybor söker beskydd av stora jordägare, som i sin tur har goda förbindelser med den urbana eliten. Landsbygdens rika har tillräckligt med pengar för att muta polis och domstolar, kontrollera den lokala politiska makten och till och med hålla sig med privata arméer av mördare (*goondas*). Det är vanligt med våldsamma konflikter mellan rivaliserande jordägare som använder sina arrendatorer och lantarbetare som 'kanonföda'.

Det politiska och sociala systemet föder rädsla och misstro. De fattiga konkurrerar med varandra om smulorna som faller från herrarnas bord. Solidaritet existerar bara inom en familj. Det är därför inte förvånande att etniska minoriteter i Bangladesh i stort sett saknar beskydd. De mäktiga värjer sig för allt ansvar genom att skylla på "utlänningar", samtidigt som de utnyttjar minoriteternas bristande förankring i städerna och maktapparaten.

Hinduiska bengaler

Omkring 14 % av den totala befolkningen på 94 miljoner är hinduer som valde att stanna kvar när Öst-Pakistan bildades 1947, hellre än att flytta till Indien. Rent fysiskt ser de ut som alla andra bengaler, men märks ändå genom sin klädsel och sina smycken. Några av de allra värsta förföljelseerna som föregick delningen av Bengalen 1947, drabbade hinduer i Noakhali distriktet i södra Bangladesh. Mahatma Gandhi gjorde då en uppmärksam fredsmarsch i området. Sedan dess har det dock skett flera våldsamma sammanstötningar, framförallt 1962 och i samband med 'befrielsekriget' tio år senare.

Hinduiska bengaler diskrimineras i alla sammanhang, från att misstänkliggöras till att helt enkelt vägras anställning. En respektabel journalist i Dacca gav mig till exempel rådet 'att aldrig lita på en hindu'. Muslimer, vars egalitära broderskapsideologi officiellt inte erkänner kast-systemet, använder konstigt nog detta kast-system för att legitimera sina egna fördomar. Man vill inte ge vatten till lågkastiga hinduer och man vägrar att släppa in dem på tehus med motiveringen att de är 'oberörbara'.

Lågkastiga hinduer

Det finns andra hinduer som skiljer sig

mera från majoriteten genom sitt utseende och sitt språk. De två största grupperna bland dessa är folk från nuvarande delstaten Orissa i Indien och *dhabor*-gruppen. De flesta som härstammar från Orissa kom i mitten av 1800-talet för att arbeta på britternas teplantager i östra Bengalen. De uppgår idag till nästan 40 000 personer. Ungefär lika stor är *dhabor*-gruppen, som var oberörbara renhållningsarbetare från Madras i Sydindien. De importerades av britterna för att ta hand om avfall och sopagator. De gav sig av från ett Madras dominerat av brahminer och deras värderingar, och de kom för att få tag i ett tryggt arbete.

Än idag är det få av teplantagearbetarna som lyckats ta sig ur de slavliknande förhållandena på plantagerna och t ex skaffat sig en universitetsutbildning. Det finns endast två studenter från *dhabor*-gruppen vid universitetet i Dacca. De har bytt namn för att undvika förödmjukelse och kanske även utestängning ifall deras ursprung skulle bli känt. Ibland tar sig fördomarna halvt ironiska uttryck, som t ex när *dhabor*-arbetarna förbjuds att städa under kontorstid. Trots det betalas deras lön ut som vanligt, medan toaletterna förblir ostädade eftersom de läses efter kontorstid.

Dessa grupper befinner sig idag i en föga avundsvärd situation. Teplantagerna minskar i omfattning samtidigt som antalet som vill arbeta på plantagerna ökar. Inofficiellt anställer regeringen numera bara muslimska bengaler på *dhabor*-gruppens bekostnad. Samtidigt är båda dessa minoriteter, som importerades för vissa bestämda arbeten, utestängda från andra typer av arbeten med hänvisning till att de är utlänningar — trots att de vistats i landet i fyra eller fem generationer. Så fungerar en arbetsmarknad helt dikterad av arbetsgivarerna.

Både plantagearbetarna från Orissa och *dhabor*-gruppen skulle i allmänhet vilja emigrera till Indien, men de saknar helt enkelt ekonomiska möjligheter till det, och den diskriminering som de utsätts för är inte tillräcklig för att de skall behandlas som flyktingar. Dessa förhållanden kan dock snart ändras eftersom attityden till icke-muslimer har hårdnat efter befrielsen 1972. Delvis beror detta på en smygande islamisering av samhället som delvis kan ses som ett försök att närma sig Saudiarabien — en källa till bistånd och billig olja. Men hinduerna fruktar också den ökande muslimska fundamentalismen som kommer till uttryck i *Jamat Islami* partiet.

Muslimer från Bihar

Befrielsekriget mot Pakistan 1972 ses ofta som en förklaring till och som en ursäkt för rasism riktad mot vissa minoriteter. Många av de ca 700 000 muslimerna från Bihar i Indien stödde t ex Pakistan under själva kriget — något som de sedan har haft all anledning att ångra.

De flesta av dessa kom 1947 från Bihar till dåvarande Öst-Pakistan för att skapa sig ett nytt liv bland andra muslimer. De tog arbete som handelsmän, statstjänstemän, kontorister, läkare och yrkesskickliga arbetare vid järnvägarna och jutfabriker. Eftersom de talade urdu så identifierade de sig med folk från Väst-Pakistan snarare än med majoriteten av befolkningen som talade bengaliska. Biharerna fick ofta en fördelaktig behandling av Väst-Pakistanska högre tjänstemän och företagare.

Men detta ledde också till att de kom i skottgluggen för den växande bengaliska nationalismen. När president Ayub Khan 1971 uppsköt de utlovade valen till Nationalförsamlingen — den handling som gav upphov till hela befrielsekriget — så vände sig bengalerna direkt mot biharerna, som med sitt urduspråk blev till en symbol för pakistansk dominans.

Bihariska muslimer dödades utan urskiljning både under och efter befrielsekriget, deras egendom beslagtogs och de flesta av dem föstes ihop i flyktingläger i städernas utkanter. I dessa läger som fortfarande existerar är det svårt att undkomma fattigdom, undernäring och sjukdomar. Vem vill anställa 'förrädare'? (Samtidigt har många bengaliska politiker och officerare, som stödde Pakistan under kriget, fått tillbaka sina jobb.)

Ännu idag, 15 år efter befrielsen, lever omkring 300 000 biharer i flyktingläger, och hela problemet börjar likna den till synes olösliga situationen i de palestinska flyktinglägren i Mellersta Östern.

Stamfolken

Rasistiska fördomar är ännu mera tydliga i inställningen till de 750 000 staminvånarna i Bangladesh. Omkring 600 000 av dessa bor i Chittagong Hill Tracts, ett distrikt med djungelklädda berg i södra Bangladesh på gränsen till Burma och Mizoram (Indien). Bland stammarna märks bl a Chakma, Murung, Mrosi, Marmas, Pankhus och Lushai. Var och en av dessa har ett eget språk och en egen kultur.

Den näst största gruppen stamfolk består av ca 50 000 Mandi (eller Garo), som lever i de nordöstliga distrikten Mymensingh och Sylhet, båda gränsande till de orosdrabbade indiska delstaterna Assam och Meghalaya. I samma område finns också några tusen från Manipuri- och Tipperafolken, som flyttat in över gränsen från Indien. Slutligen finns det ca 20 000 staminvånare, mest Paharia och Santal, som lever ganska isolerat i de nordligaste distrikten Rajshahi och Dinajpur.

De flesta stamfolken anses som nyinflyttade grupper, som drivits bort från sina ursprungliga boplatser av andra stammar och folk. Möjliga undantag är Santalfolket och en eller två stamgrupper i Chittagong Hill Tracts.

Stamfolk kontrollerar och brukar nästan alltid sin jord kollektivt till skillnad från t ex vanliga bönder i Bangladesh som äger sin jord individuellt. Eftersom de saknar lagfart eller andra dokument som visar att de äger sin jord, så betraktas stamfolken som 'primitiva' av majoriteten av Bangladeshs befolkning. Och stamfolken utsätts för stark diskriminering och rofferi.

Den allvarligaste formen är jordstöld. Det är i och för sig vanligt här och var i Bangladesh att stora jordägare lägger beslag på mindre jordbitar som tillhör maktlösa småbönder. Men myndigheter hyser inte större samvetsbetänkligheter när det gäller att ta jord från stamfolken. Under kolonialtiden klassade britterna stora delar av skogen som 'domänskog', vilket innebar att stamfolken inte fick fälla träd där eller använda den för svedjebruk (*jhum*). Detta ökade trycket på den jord som kunde användas för *jhum*, men å andra sidan brydde sig inte britterna om att exploatera domänskogarna särskilt mycket, vilket innebar att stamfolken kunde utnyttja dessa i alla fall. Samtidigt skyddades de från jordhungliga bengaler från slätten genom den koloniala lagstiftningen.

Vid tiden för självständigheten hade bergsfolken redan kommit rätt mycket i kontakt med omvärlden, men de var ändå ganska illa förberedda på vad som skulle komma. Detta gäller både politiskt och kulturellt. 1963 hade den nybyggda kraftverksdammen Kaptai fördrivit omkring 100 000 stambor från deras jord, huvudsakligen Chakma. Den USA-finansierade dammen översvämmade 40 % av den odlingsbara arealen i regionen, och fastän 51 miljoner dollar avsatts för att betala ut kompensation, så har mindre än 3 miljoner faktiskt betalats ut. Företrädare för stambefolk-

ningen hävdar att merdelen av kompensationspengarna hamnat hos korrupta regeringstjänstemän.

Skjutfält i stället för jordbruk

Ett aktuellt exempel på jordstöld ägde rum i skogen i Madhupur i maj 1984. Familjer ur Mandistammen, som bodde i ett 80 hektar stort djungelområde i närheten av en av flygvapnets skjutbanor, fick plötsligt besök av en officer. Fast det har varit vedertaget sedan 1865 — genom ett speciellt dekret — att närmare hälften av området tillhör de Mandifamiljer som är bosatta där, så avkrävdes dessa dokument på sitt jordinnehav. När de inte kunde visa några sådana, fick de femton dagar på sig att ge sig av. Flygvapenkaptenen hävdade helt enkelt att deras mark behövdes för att bygga ut den närbelägna skjutbanan. Det var inte tal om något officiellt beslut om avvisningen och inte heller om någon kompensation. Det är föga förvånande att regeringen inte försöker sig på något liknande när det gäller den 'vanliga' befolkningen. I så fall skulle de stora och mäktiga jordägarna kämpa emot, eller åtminstone begära en väl tilltagen kompensation.

Dubbelt kvinnoförtryck

Det är inte bara ekonomisk utarmning som hotar minoriteterna i Bangladesh. De utsätts också för rent fysisk förföljelse i många fall. Ett belysande fall är kvinnoförtrycket. Muslimska kvinnor bär nästan alltid slöja när de lämnar sina hem. Det är bara fattiga kvinnor som tvingas bryta detta mönster, eller de riktigt välbärgade som kan sätta sig över normerna. Stamfolkens

kvinnor å andra sidan arbetar helt öppet ute på fälten och är också mycket självständiga. Vissa stammar (som t ex Mandi) har också en matriarkal struktur.

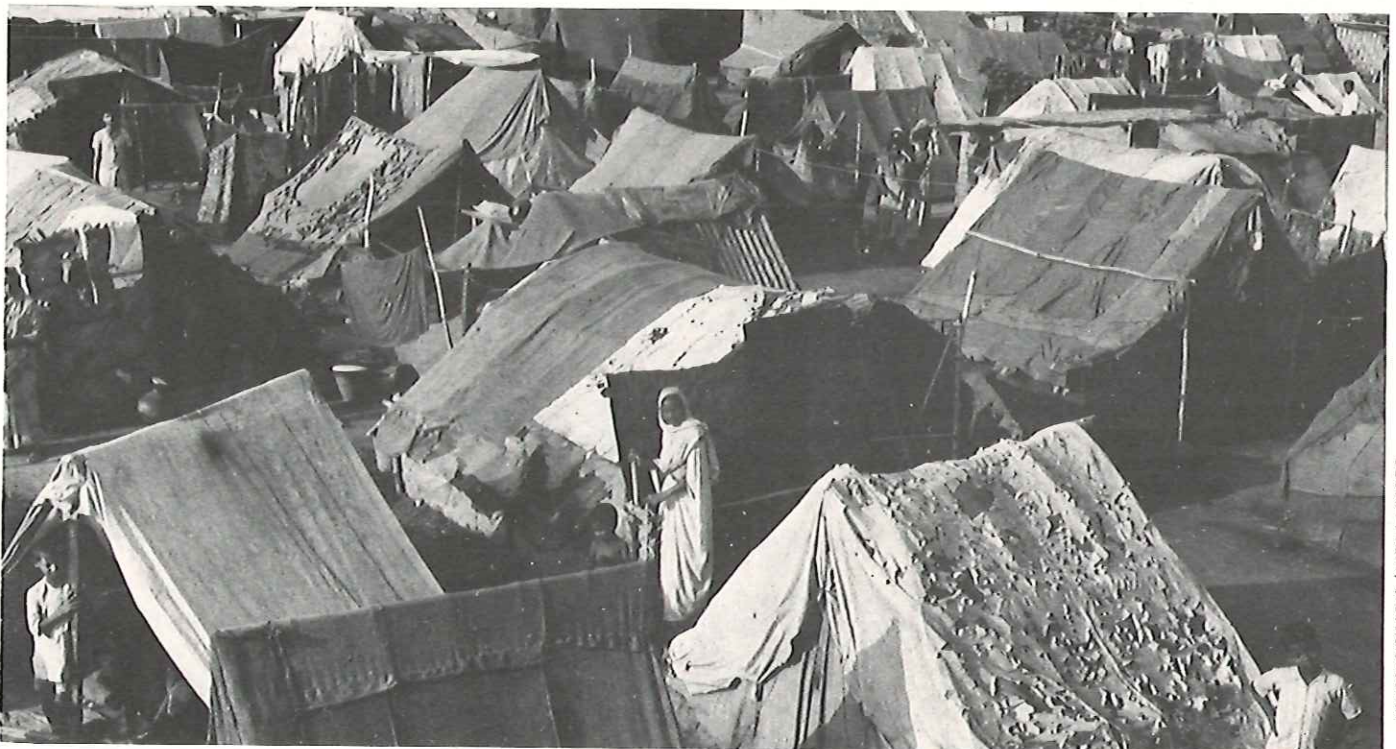
På grund av denna kulturella motsättning så betraktas stamkvinnorna av de flesta männen som lösaktiga. 'Vanliga kvinnor' behandlas bara illa om de klär sig eller uppträder på 'ett utmanande sätt', men stamfolkens kvinnor utsätts ständigt för förolämpningar och det är vanligt med våldtäkter, utförda av 'vanliga bengaler' inte sällan poliser eller militärer.

Våld och folk mord

Politiska konflikter bland eliten på landsbygden, som ofta i sig är våldsamma, är ändå ingenting mot det våld som stamfolken i Chittagong Hill Tracts utsätts för av polis och militär. 'Anti-Slavery' Society' i London har anklagat Bangladeshs regering för folk mord inför FN's kommitté för de mänskliga rättigheterna.

Den hittills förda regeringspolitiken har gått ut på att bosätta slättbor i de traditionella stamområdena i Chittagong Hill Tracts. Detta har lett till omfattande protester bland stamfolken och ytterligare mobiliserat befolkningen i en sedan länge aktiv gerillarörelse — *Shanti Bahini*. Under de senaste sju åren har en halv miljon bengaler från slätten flyttat in och fått jord av regeringen. Stamfolken hävdar att det är deras jord. Slättborna är nu lika många som stamfolken i regionen.

Den 31 maj 1984 anföll *Shanti Bahini* bengaliska nybyggare i tre områden och dödade 80 personer, bland dem kvinnor och barn. Nästa dag hämnades armén genom att massakrera två hundra stambor, män, kvinnor och barn, i närbelägna byar. Mor-

Biharer i flyktingläger, Bangladesh.

SEBRA-FILM, SIDA:s bildarkiv

den på nybyggarna gavs stort utrymme i tidningarna och presidenten gjorde ett särskilt besök för att lugna alla berörda. Masssakern på stambefolkningen nämndes inte ens i tidningarna. Sådana händelser är vanliga.

Motstånd och förändring

De förtryckta minoriteterna i Bangladesh har inte passivt låtit sig förtryckas, det är vanligt att de försvarar sig så mycket de kan och vågar. *Dhabor*-grupper i Dacca och på andra ställen har organiserat sig och kämpar envetet för att bli rättvist behandlade. De flesta s k Biharmuslimerna har ända sedan 'befrielsekriget' kämpat för rätten att få emigrera till Pakistan. Nu verkar det äntligen som om Bangladesh, Pakistan och FN's flyktingkommitté vore nära en uppgörelse. Mandifolket som hotas av att bli illegalt utkört från sin skog, har gjort upp en lista på varje hus, träd och odlad jordbit som de har rätt att få ersättning för — totalt rör det sig om mer än 125 000 dollar. I Chittagong Hill Tracts har *Shanti Bahinis* aktioner lett till att 30 000 soldater måst engageras i ett krig, som Bangladesh knappast har råd med.

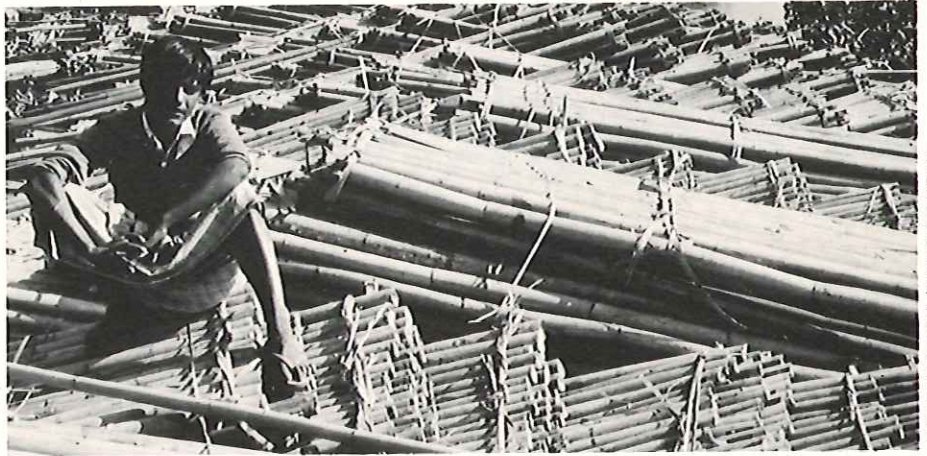
Etnisk blandning och rasism

Bengalen och då i synnerhet Öst-Bengalen har haft en stormig religiös, kulturell och etnisk historia. Från att ha varit ett av de sista starka fästena för den buddism som en gång etablerades genom kung Ashokas valde, erövrades Bengalen av de turkiska sultanerna i Delhi. Men så småningom blev landet självständigt igen. Mellan 1300- och 1500-talet regerade en rad av muslimska dynastier, som utmynnade i Afghan Karranis valde.

Araber (tidiga koloniserare och handelsmän), perser, turkar, mamluker och habshiser (ursprungligen slavar), afghaner, olika mongoliska folkslag, dravider och portugiser — alla har de genom århundradena blandat sig med den ursprungliga befolkningen. Idag finns det ingen etniskt 'ren' eller homogen bengalisk befolkning, lika lite som det finns t ex en 'ren' engelsk befolkning. Ändå förekommer det rasism i de båda länderna, och rasismen har samma grundorsak. Å ena sidan så förleds majoriteten av befolkningen att betrakta medlemmar ur sin egen samhällsklass som konkurrenter om jobb och andra resurser. De förhindras att se sin styrka i solidariteten med andra. Opportunisterna drar å andra sidan fördel av de klyftor inom arbetarnas och böndernas led, som de själva skapat för att upprätthålla sin makt. Så länge samhället gynnar fåtalet på flertalets bekostnad, så kommer etniska fördomar och rasism att bestå.

Francis Wolf

Översättning:
Staffan Lindberg

THOMAS BIBIN, SIDA:s bildbyrå

Bambutimmer vid Kaptai, Chittagong Hill Tracts.

Chittagong Hill Tracts: Bengalisk invandring med arméns hjälp

Av de många etniska konflikterna i Sydasiens är kanske den mellan bengaler och icke-bengaliska "stammar" i Chittagong Hill Tracts (CHT) det tydligaste exemplet på hur staten kan åsidosätta en minoritets intressen. Trots att detta område i sydöstra Bangladesh är svårtillgängligt — och praktiskt taget stängt för utlänningar — finns det tydliga tecken på att statens mål är att bereda plats för bengalisk invandring — om nödvändigt med arméns hjälp.

Omkring 1950 var under 10 procent av befolkningen i CHT bengaler. Idag sägs de utgöra 40 procent. 1986 flydde över 20 000 medlemmar av "stamfolken" från CHT till Tripura i Indien, efter att de angräps av enheter ur Bangladesh's armé. Flyktingarna bor nu i läger i Indien.

För att skapa internationell uppmärksamhet runt CHT, arrangerade Bangladesh International Action Group (BIAG) ett två dagars möte i Amsterdam i oktober 1986. International Work Group for International Affairs (IWGIA), som är baserad i Köpenhamn, har utarbetat en rapport från mötet. IWGIA kommer framöver att koordinera information om CHT.

Delegater från CHT deltog i Amsterdam-mötet, däribland en "andlig ledare" och en representant för Jana Samhati Samiti (JSS), som i rapporten beskrivs som det enda politiska partiet i CHT. JSS har en gerilla-enhet som heter Shanti Bahini, vilket paradoxalt nog betyder Fredsstyrkan. Denna bildades 1972 av en tidigare medlem av Bangladeshs parlament, Manobendra Narayan Larma och hans bror, läraren Jyotirindra Bodhpriya Larma.

Förhållandet mellan JSS och mera traditionella ledare berörs inte i rapporten. Under brittisk tid, från år 1900 fram till 1964

styrdes CHT av tre hövdingar som ärvde sina ämbeten. De representerade de tre största stammarna. JSS önskar enligt rapporten återupprätta den lag som reglerade detta hövdingadöme, eftersom den medgav en betydlig inre autonomi, men jag tvivlar på att de vill ha tillbaka själva hövdingadömet.

Oppositionspolitiker från Bangladesh deltog också i mötet. Enligt dessa är bristen på demokrati huvudproblemet. När demokrati införs kommer förhållandena i CHT också att förbättras menar oppositionen. Men är det trovärdigt? Tidigare regimer i Bangladesh har alla uppmuntrat till bengalisk invandring i CHT. Ska man döma efter erfarenheter, t ex från indiska Tripura, kommer en eventuell kommunistisk regering i Dhaka sannolikt att göra detsamma.

Medan de bengaliska representanterna alltså förhöll sig avvaktande, önskade representanterna från CHT snabb internationell hjälp till flyktingarna i Tripura, fritt tillträde till CHT för den internationella pressen, samt postering av FN-styrkor i området. Dessutom föreslog de att bistånd till Bangladesh skulle göras avhängigt av en ändring i CHT-politiken. Men i konferensens slutresolution jämkades detta krav, så att de endast gäller bistånd till själva CHT.

Mötets handlingsprogram framgår i övrigt av rapporten (Report on the Chittagong Hill Tracts Conference), som kan beställas från IWGIA, Fiolstraede, DK-1171 Köpenhamn K. IWGIA har nyligen också utgivit en antologi av Wolfgang Mey i samma ämne: "Genocide in the Chittagong Hill Tracts, Bangladesh" (Document no. 51).

Stig Toft Madsen
Övers: Göran Djurfeldt

Kärlekslekar i sten

"En roddtur väcker romantiska känslor och kan framkalla glimtar av paradiset"

Till Khajuraho kommer nygifta par på bröllopsresa. Jag ser dem vandra hand i hand mellan de världsberömda templen, vars erotiska skulpturer skildrar sexualitetens mångskiftande mysterier, med en skamlös uttrycksfullhet.

Om de romantiska känslorna trots detta inte vill infinna sig finns båtar att hyra och en tempeldamm att ro på.

Fjärran från allfartsvägarna skälver Khajuraho av hetta under julidagarna. Det är dammigt och dött och lågsång. På Rajas café hänger guiderna sysslolösa. Jag har kommit hit med mina två tonåringar, Ola och Pål. Vi söker "the real India" och

en del av det finns nog här. Men värmen får oss att gå ner i ultrarapid. Vår luftkylare på Rahils turistbungalow dundrar som en traktor och blåser bara hårtorksvarma vindar på oss. När vi fyller den till brädden med vatten spottar den i stället på oss.

Gamla tempel, bah. Nej, ska vi sticka till nationalparken i stället? Men finns det krokodiler på badstället? Ja, vilka djur finns det där?

- Alla djur, säger en som vet.
- Nämn några, ber vi.
- Rabbits!

Vardagsliv och erotik

Nej, det blir templen ändå. I skymningen strövar vi på västra tempelområdet och fantiserar kring skulpturerna, där de erotiska

bara utgör en mindre del. De allra flesta skildrar människor i vardagliga situationer. Någon tar en sticka ur foten, en kliar sig på ryggen, en annan tvättar håret, man skriver brev, spelar flöjt, leker med småbarn. Här finns dans och teater, vi ser lärare undervisa elever.

Kvinnorna är förföriskt vackra. Någon håller ett finger mot läppen, någon en blomma i handen. Också männen är vackra, med sina milda förälskade leenden, med armen om sin kvinnas rygg, där handens fingrar förstulet omsluter bröstet.

Älskande i olika ställningar finns överallt, par, men också de mest fantasifullt akrobatiska gruppsexvarianter.

Franska barberarstugor

Jan Myrdal blev mest illa berörd inför de erotiska utsävningarna i Khajuraho. I "Indien väntar" skriver han:

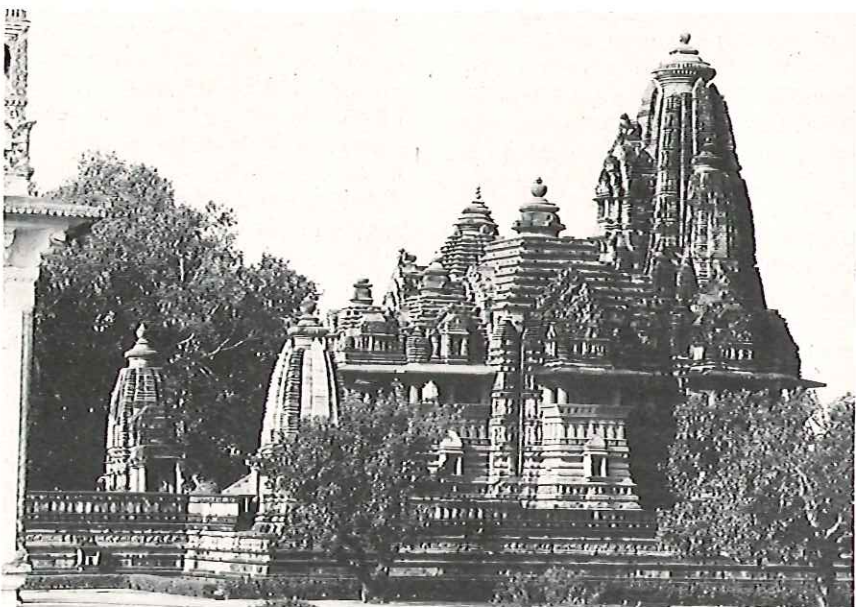
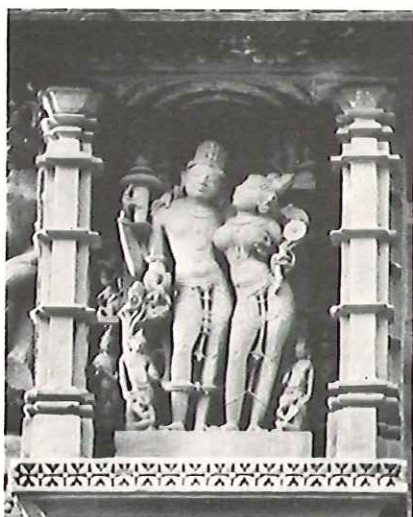
"Det är den feodala herresynen som gjorts till stenfigurer. De är lika kalla som bordellscener i sekelskiftets boulevardtidningar för franska barberarstugor. Det finns bondsk fruktbarhetskonst och tantsk mysteriekonst av olika slag i Indien; men detta är feodalismens kvinnoupplevelse där det införskaffade kvinnotinget begagnas så länge det är ungt. Att just den konsten sedan i Europa började ses som frigjord säger något om denna europeiska frigjordhets karaktär."

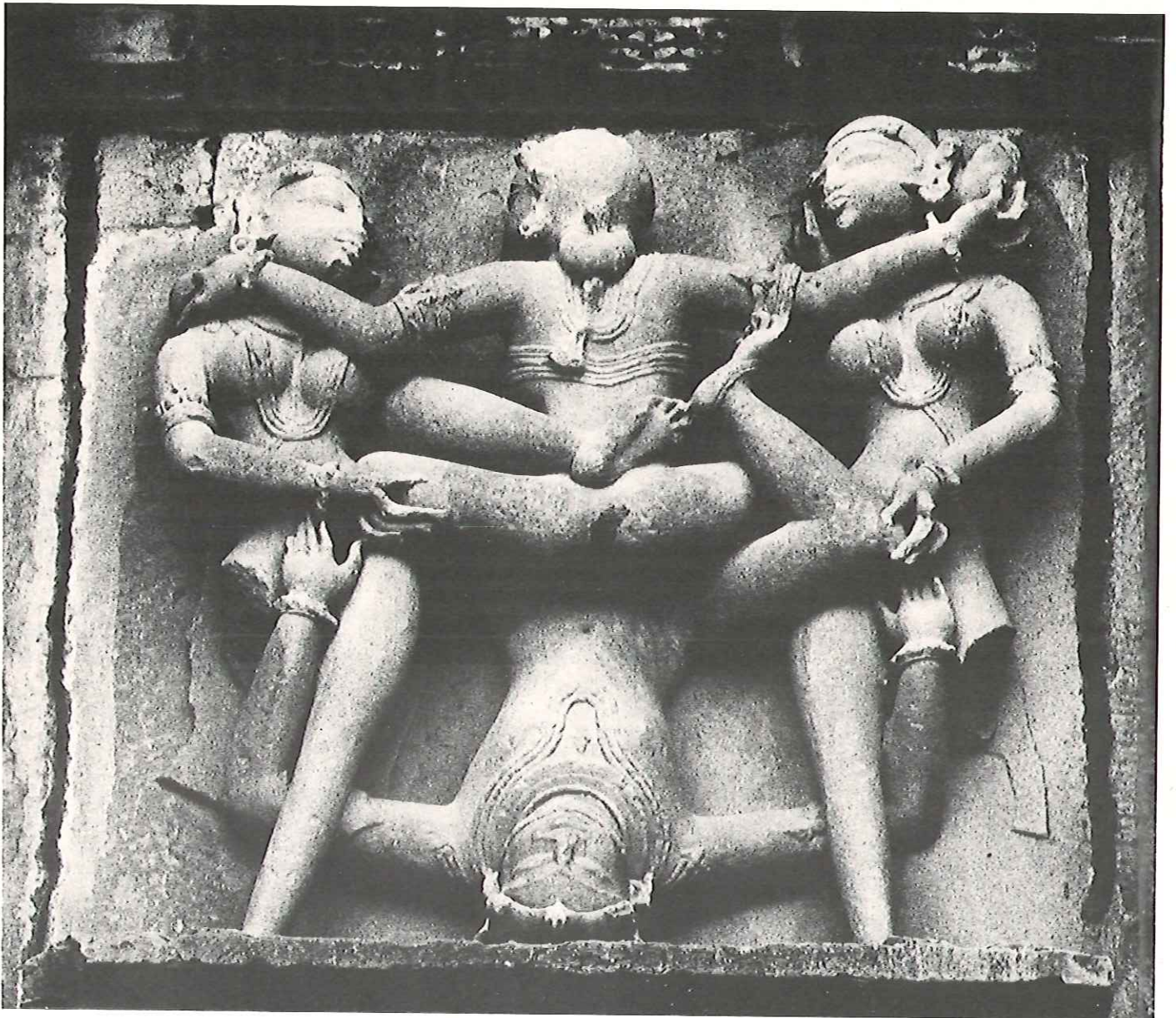
Nedstigit från månen

De muslimska erövrare som krossade Khajurahokungarna på 1300-talet måste ha känt något liknande inför all denna skamlöshet, liksom de brittiska arkeologer som återupptäckte templen fem hundra år senare under den victorianska tiden.

Av ursprungligen 85 tempel återstår nu ett tjugotal, de flesta byggda mellan 950 och 1 050 av Chandellakungar, som i Khajuraho skapade sin huvudstad till Shivas och Kamas ära. Föga eller inget är känt om hur chandellafolket levde. De feodala härskarna var av rajputkast och hävdade att deras förfäder nedstigit från månen till jorden.

Därför kan man bara fantisera om tempelen och de erotiska skulpturerna och om hur det samhälle såg ut som kunde frigöra all denna skaparkraft, med hantverkare som så konstfullt kunde gestalta varm sensualitet och livsglädje i sandsten. Teorierna är desto fler. Någon hävdar att det som skildras är det gudomliga livet, andra menar att tempelskulpturerna uttrycker alla aspekter på människornas (åtminstone den

SÖREN SOMMELIUS

härskande klassens) sociala liv, utan några sexuella tabun.

Religion sublimerad till erotik

Khajuraho utmanar betraktarens tabuföreställningar. Det jag ser är stor och skön konst. Det är stor och skön sexualitet, religion sublimerad till erotik, Shivas lingam i templets livmoder, den skapande kraften som filosofisk teori och erotisk praktik.

I gryningen färgas templen till guld. Blommande lila buskar doftar sötaktigt. Några stora apor betraktar mig, annars är jag nästan ensam. Jag drömmer mig tusen år tillbaka, strövar utanför tiden från tempel till tempel, tills nuet rusar mot mig som en flock flaxande fladdermöss, som jag väckt upp i det dunkla innersta av ett Shivatempel. Här doftar inte fransk rakstuga, nej. Jag klamrar mig hukande fast vid en meterhög shivalingam medan gudar och människor oberörda fortsätter sina förstenade kärlekslekar överallt omkring mig.

Ola får in Radio Swedens utlandsprogram på 41-metersbandet. En röst från månen läser upp Dala-Demokratens ledare i något mycket angeläget ämne. Pål är magsjuk och utslagen av hettan. På tom mage sveper han i smyg i sig två-tre liter vatten i sin blå scoutkåsa från Rahil automat för filtrerat vatten. En halv minut senare spy han upp det.

En av servitörerna frågar leende vad vi tycker om templen. Själv har han ju sett dem, men först efter sitt bröllop. I Khajuraho är templen strängt barnförbjudna. Med tre barn, alla flickor, står han där och serverar oss a big pot of tea för att samla några paisa till deras hemgift. 50 000 rupier för var och en krävs för att de ska bli bra gifta.

Vi hyr svarta cyklar av märket Hero Jet. På vägen till jainist-templen i östra gruppen passerar vi en procession. En sminkad och upplagd tioårig pojke sitter i en stol, fastsurrad vid grova bambustockar, burna av

fyra halvspringande män. Han är på väg till sitt bröllop.

I kvällningen dricker vi te under det stora vårdträdet i nya Khajuraho, samhällets knutpunkt. Cykelrikshaförare står och hänger. En krokig gumma går långsamt förbi en av de där gula familjeplaneringsmålningarna som finns överallt i Indien. Bredvid oss sitter vattenförsäljerskan. Ur sin lerkruka håller hon med skopa direkt i händerna på de törstiga.

Nere vid dammen finns inga romantiska par i båtar. I stället ser vi kvinnor som fnittrande och sjungande tvättar kläder medan några uppspelta grabbar plaskar i vattnet.

Den erotiska magin i Khajuraho har bädats in i indiskt vardagsliv. Men inne på Khajurahos lilla museum går det att få skåda hur den annars så präktigt kloke elefantguden Ganesha slår sig lös med en kurvig gudinna.

Sören Sommelius

Våldet i Bihar

Polisen mord på deltagarna i ett massmöte i Arwal är bara ett i raden av politiska mord i Bihar, den näst största och en av de mest efterblivna delstaterna i Indien. Göran Djurfeldt refererar här en rapport från en indisk medborgarrättsgrupp om våldet i Bihar. Dessutom diskuterar han efterspelet till mordet i Arwal, som förenat oppositionen i Bihar och nästan vält delstatsregeringen.

Framför mig har jag en liten pamflett tryckt på billigt papper och utgiven av People's Union of Civil Liberties (PUCL) i New Delhi. Det är en rapport betitlad *The Killings in Bihar*. Den är resultatet av två undersökningsgruppers rundresa i delstaten. Deras rapport stämmer bra överens med andra skildringar som givits i indisk press. Grupperna bestod av akademiker och journalister, och de hade till uppgift att undersöka bakgrunden till mordet i Arwal (som beskrivs på sidan till vänster) och andra gruvligheter som skakat offentligheten i Indien alltsedan polisen i Bagalpur för några år sedan på eget bevåg stack ut ögonen på några av stadens smågangsters — och några helt vanliga människor dessuom. (Se *Sydiasien* nr 2-3 1982).

Fall 1:

*Arwal, centrala Bihar,
19 april 1986*

En april dag 1986 i staden Arwal i den indiska delstaten Bihar: beväpnade polisförband öppnar eld in i en folkmassa som samlats till möte. Man ville fira segern i en kamp mot en lokal jordägare. Det gällde ett kvarts tunnland jord där några fattiga människor byggt sina hyddor. Precis som vid den beryktade massakern i Amritsar 1919, när den engelske generalen Dyer på egen hand beslutade sig för att kväsa de upproriska indierna, var folkmassan instängd: på två sidor av den öppna platsen var det höga murar, på de andra två skjutande polisförband.

Enligt polisen dog 21 personer, men för-

Efterbliven delstat

Det bor 70 miljoner människor i Bihar. Varje beskrivning måste bli en förenkling, men man kan göra en grov regional indelning, och skilja mellan tre regioner: slätten norr om Ganges, som verkar mindre berörd av politiskt våld, och slätten söder om den stora floden, där Arwal ligger, samt de skogrika södra delarna av Bihar, som på grund av stambefolkningarnas konfrontationer med stat och kapital blivit ett oroligt hörn.

En orsak till Bihars efterblivenhet är det s k zamindari-systemet, det system för skatteuppbörd som engelsmännen använde i nordöstra Indien. Lokala potentater fick entreprenad på skatteuppbörden, och jorden i deras fögderier blev i praktiken dessa zamindarers egendom. Bönderna reducerades till arrendatorer. De utarmades och jordbruket stagnerade. Bihar har fortfarande inte hämtat sig, trots att zamindari-systemet formellt avskaffades efter självständigheten.

En annan orsak är statsmaktens ineffektivitet: Indien är ju en förbundsstat, med åtskilliga befogenheter för delstaterna. Bihar är känt för att ha en korrumpad och trögriklig delstatsapparat. Mycket av det som man lyckats med på andra håll i Indien, har gått dåligt i Bihar: den gröna revolutionen har inte haft så stort genomslag, och utbyggnaden av infrastrukturen har gått trögt. De folkliga rörelserna har inte

haft mycket inflytande på delstatspolitiken. Gangsters och korrumperade politiker har varit ganska ensamma på den politiska arenan.

Ny klass

Men man brukar ändå säga att det skapats en ny klass av rika bönder sedan självständigheten: när zamindarerna försvann stärkte de bättre ställda bönderna sin ställning. Många stora jordägare har också sålt ut sin jord, och den har köpts av de nyrika bönderna. Därigenom har de högre kaster, brahminerna och andra, förlorat sitt tidigare monopol på jorden. Nyrika bönder framför allt från de s k mellankasterna har trätt till.

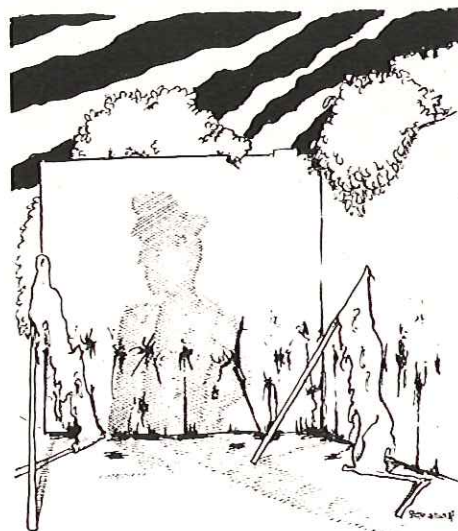
Det påstås ofta, och denna undersökning bekräftar det, att det är dessa nyrika bönder från mellankasterna som står för det militanta förtrycket, när fattigbönder och lantarbetare organiserar sig. Dessa konflikter präglas ofta av kastsystemet. Det beror på att majoriteten av fattigbönderna antingen tillhör vissa låga eller oberörbara kaster, eller de s k stammarna. (Se *Sydiasien* nr 4/85 om stammarna). Dessa lågkastiga är lättare att rekrytera till bondeorganisationerna, än fattiga av högre kast. De senare är stolta över sin fina börd och har sin lojalitet högre upp på samhällsstegen.

Ett antal politiska organisationer är verkamma bland de fattiga. Det är de båda kommunistpartierna, CPI och CPI-M,

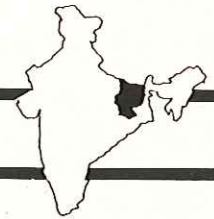
General Dyer går igen?

modligen var det åtskilliga fler. I en rapport från *People's Union of Democratic Rights* berättas om hur en polisman framför ögonen på en kvinna trampade ihjäl hennes baby med sina tunga kängor. Uppgifterna tyder på att polisledningen, precis som general Dyer en gång, på eget bevåg beslutat sig för att slå hårt mot dem som rest sig mot jordägarnas makt.

Skillnaden är att general Dyer, efter en folkstorm hemma i England, ställdes inför rätta och fick sitt straff. I Bihar vägrar delstatsregeringen att ens tillsätta en undersökningskommission.

STEFAN LARSSON

samt M-L grupper, dvs avläggare till Indiens maoistiska sk Naxalitrörelse. Dessutom verkar ett antal organisationer med mera oklar politisk hemvist. De bekämpar jordägarväldet genom att slåss för högre lantarbetarlöner, lägre arrenden och tomt-rätter åt de fattiga. De slåss också mot kast-diskriminering, sexuellt utnyttjande av kvinnorna bland de fattiga etc.

Privata arméer

Enligt en intern utredning inom Bihars poliskår, är det denna organisering av de fattiga som "tvingat" de högkastiga jordägarna att bilda självförsvarsgrupper, eller rättare sagt *privata arméer*. Dessa bär ofta namn efter den kast vilken den sägs skydda, men oftast finansieras de av en eller ett par stora jordägare, och består av halv-kriminella element och ligister ur den egna kasten. Myndigheterna har ända sedan början av 70-talet varit mycket liberala med vapenlicenser till jordägarna, så privat-arméerna är väl beväpnade. De tvekar inte att använda sina vapen för att kväsa uppro-riska bönder, och hota eller jaga bort repre-sentanter för bonde-organisationerna från byarna.

Det är karaktäristiskt för Bihar att väpnad makt ligger på privata händer, men detta är bara en annan sida av *den lokala statsmaktens karaktär*. Att lagligen få ut-öva väpnad makt brukar ju betraktas som statsmaktens privilegium. I detta perspektiv

utövas alltså statsmakten i Bihar av jord-ägarnas arméer. Den officiella statsmakten sekunderar och rycker in där det behövs.

Polis bakom massmord

Men polisen har också en självständig roll: statistiken visar att den står för en växande del av det politiska våldet i Bihar. Morden i Arwal är ett gott exempel. De som skrivit PUDR:s rapport menar, att det finns skäl att misstänka att det var fråga om ett av **polisen planerat massmord**. Flera tecken pekar på detta: Jehanabad har varit ett centrum för vänsterpolitiska aktiviteter. Den tidigare högste statstjänstemannen i området, Vyasji Mishra, som gjort sig känd för att aktivt kämpa för genomförandet av jordreformer och minimilöner, förflyttades samtidigt till annat arbete. Den tillträdande polischefen, C.R. Kaswan, som har ett förflutet som arméofficer, tillträdde tre dagar innan massakern. Han fann uppenbarligen mötet i Arwal lämpligt för att genomföra den nya polistaktiken. Enligt den information som står till buds när detta skrivs, har fortfarande ingen undersökningskommis-sion tillsatts. Kronofogden i distriktet som sände sin egen rapport till delstatsregering-en, med en anmodan om att en kommission skulle tillsättas, fick som svar veta att han inte skulle skicka fler rapporter!

Mycket av denna analys gäller också för södra Bihar, om än motsättningarna där

har ett helt annat innehåll. Södra Bihar är skogrikt, och dess berg är fulla av kol, järn och andra mineraler. Konflikten går här mellan å ena sidan statsmakten och de kapitalintressen som vill exploatera naturens rikedom, och skogarnas traditionella inne-vånare, de sk stammarna. Dessa är perife-ra befolkningsgrupper, som lever dels på jakt och fiske, dels på svedjebbruk i skogarna, vilket är en arealkrävande driftsform. De kommer i kläm när skog ska fällas, och gruvor brytas — en konflikt som vi känner igen från många håll i världen. I Bihar löses den med otyglat våld, som för tankarna till koloniseringen av Amerika eller Afrika. Men här är alltså herrefolket de vanliga indierna, och stat och kapital går hand i hand i attackerna mot de föraktade "tribals".

Klasskonflikterna blir otäcka, när de överlagras av kastfördomar, av etniska och religiösa motsättningar, som så ofta i Indien. En herrefolksmentalitet är spridd i majoritetsgruppen, som när polisen låter piska stamfolk offentligt. När statsmakten förfaller, och vapen sprids alltmör i befolkningen, som i Bihar, då bådär det illa för framtiden.

Göran Djurfeldt

Källa: Behind the Killings in Bihar. A Report on Patna, Gaya and Singhbhum. Rapporten kan beställas från People's Union for Democratic Rights, c/o Suresh Vaid, D-2 Staff Quarters, I.P. College, Delhi 110 054.

Fall 2:

Gua, södra Bihar,
1 juni 1983

Polis mot fack

Gua är en liten gruvstad, där ett statsägt fö-retag bryter och förädlar järnmalm. De fles-ta innevånare i staden och dess omgivning-ar är stamfolk (*adivasis*), som lever i hyddor under eländiga förhållanden och dricker vat-ten från Karo-floden — rödaktig av järnhaltig lera.

Redan 1980 förekom en brutal polisak-tion: i en demonstration krävdes att de tradi-tionella rättigheterna till skogen skulle respekteras. Tre demonstranter dödades och några polismän skadades. Senare invaderade polisen stadens sjukhus och dödade nio *adivasis*.

När det statliga företaget i maj 1983 firade sitt silver-jubileum stördes högtidligheterna

av fackliga aktioner: arbetarna krävde bättre sociala förhållanden och protesterade mot att utomstående hade lättare att få arbete i företaget än stamfolk från trakten. Senare arresterades några arbetare anklagade för att ha ofredat höga tjänstemän i företaget. De skulle ha ställts inför rätta, men distriktets polischef, Dipak Verma, som kom till platsen dagen efter beslöt sig för att statuera ett exempel. Så de fem arbetarna bands vid Ver-mas jeep och släpades från polisstationen de 150 metrarna till marknadsplatsen. Där hängdes de upp i fötterna och piskades offentligt av Verma och andra polismän. En av arbetarna dog.

Verma och ett par andra poliser suspende-rades, och polismyndigheterna förrättade sin egen undersökning av fallet, men inget hän-de. Verma och de andra återinträdde snart i tjänst. Däremot är den fackliga verksamhe-ten vid företaget fortfarande förlamad.

STEFAN LARSSON

Dyrkan

Bihar har präglats av våld och vapyndyrkan. Hur har våldet kunnat sätta sin prägel på det land där Buddha föddes? Arvind N. Das, indisk historiker, själv född i en avlägsen biharisk by, utreder här våldets sociala rötter.

Våldet präglar dagens Bihar. I kolgruvorna i söder härskar maffian genom våldet. De oberörbara Harijans jagas som villebråd i Bhojpur och Nalanda i centrala Bihar och i Munger massakreras fattiga bönder. Skrotsamlare drivs i döden i industribygderna i Jamshedpur. Ögonen sticks ut på fångar i fängelserna. Överallt härskar våldet: på tåg och bussar, på gatorna och i hemmen — i Bihar är själva luften mättad av våld.

Det kan verka märkligt i en delstat vars kultur skapats av Buddha, vars kung Asoka avsvor sig våld, och som var platsen för Mahatma Gandhis första försök med satyagraha, passivt, icke-våldsligt motstånd.

Var kommer allt våldet ifrån? I denna artikel ska jag försöka ange några av de överordnade orsakerna till våldets utbredning.

Busar, mafiosos och bärsärkar

Låt oss först se på våldets karaktär. Vad skiljer polismannen i statens tjänst, när han sticker ut ögonen på fångarna, och busen i godsägarens tjänst, när han lemlästar lantarbetare med knölpåk? Bortsett från att de båda ofta har ett liknande socialt ursprung, så utgör våldet i båda fallen ett försvar för den bestående ordningen, i det ena fallet statens ordning i den offentliga sektorn, i

det andra godsägarnas ordning i den privata. Vad skiljer förresten det våld som används av maffian för att kontrollera fackföreningarna i det välmående, välutvecklade Jamshedpur, från samma maffias mera vildsinta metoder att kontrollera lantarbetare och fattiga bönder i Dhanbad? Och vad skiljer egentligen det våld som politiska jobbare använder när de med väpnad makt okuperar vallokaler, från det våld man kan se på landsvägen, när en bärsärk till storbonde med knölpåk i hand håller busen, så att fru och barn i lugn och ro ska kunna ta plats. Det är rikedom och makt som genom våld tar sig sina mest elementära uttryck i dagens Bihar.

I ett ruttnande samhälle där ordningen upprätthålls med knölpåk och gevär, där finns också motståndet och revolten — det kreativa och skapande våldet. Det är fort-

av vapen

farande sporadiskt i Bihar, och det krossas snabbt, men det glöder under askan, och vulkanen kan när som helst få ett utbrott.

Nyrika bönder

Bihars landsbygd har omvandlats genom varuekonomins utbredning. De gamla feudala godsägarna har efterträtt av nyrika bönder; beskyddande patroner av hög börd har ersatts av hänsynslösa uppkomlingar, helt inställda på att berika sig genom utsugning. De nyrika bönderna har också andra metoder för att kontrollera bönderna än sina föregångare.

Man började bränna inne lantarbetare i början på 70-talet — metoden fulländades i Belchhi 1977 under Janata-regeringens första år. Runt 1973/74 började rikebönderna i Bhojpur att ta ifrån lantarbetarna de små jordstycken som de haft som en löneförmån. Det var de gamla godsägarnas metod för att binda arbetskraften till godsden — en metod som nu blivit omodern, när arbetskraften finns i överflöd och jorden blivit en bristvara. Lantarbetarna protesterade förstås; ett antal arbetare dödades. Det var då delstatsregeringen började bli så generös med vapenlicenser. Godsägarna skaffade sig vapen och tränades i självförsvar av regeringen. Ett slags maoistisk, "naxalitisk" rörelse uppstod bland bönderna, men de lyckades aldrig återerövra jorden.

Idag bildar jordägarna runt delstatshuvudstaden Patna, sina egna beväpnade livgarder; de går under namnet **Bhoomi Sena** (bhoomi = jord, sena = sällskap, ö.a.); och de har en enda uppgift: att hålla lantarbetarna i schack. Mycket tyder på att staten nu öppet går in på jordägarnas sida: döds-skjutningarna i Arwal är ett tydligt exempel på detta (se Göran Djurfeldts artikel i detta nummer).

Revolution med förhinder

Trots sin makt är de jordägande bönderna inte helt nöjda. De beklagar sig över låga priser på sina produkter. Trots att Bihar ännu inte fått någon rörelse av det slag som dominerat politiken i Maharashtra i västra Indien, så kommer inte de bönder som producerar för avsalu att hålla sig lugna så länge till: deras mest pressande problem är tillgången på insatsvaror, på hela det paket av varor som är nödvändiga för den gröna revolutionen: förädlat utsäde, gödning, bekämpningsmedel, elektricitet till bevattningsbrunnarna, etc. De har lockats in i den gröna revolutionen av en tillväxtorienterad statsmakt, som de nu tycker sviker dem.

Elförsörjningen i Bihar är ett skämt; diesel saknas ofta, och när den finns, säljs den bara på svarta börsen; och under högsäsongen händer det nästan varje dag att bönder slås ner med batong av polisen, när de demonstrerar utanför de statliga kontor som ska tillhandahålla gödning. Bönderna är beredda att betala men myndigheterna kan inte leverera! För 10 år sedan var det just denna gödningsbrist som fick många rikebönder att gå med i JP-rörelsen och stödja dess krav på en "total revolution".

De rikas bekymmer

Det kan tyckas märkligt, men faktum är att det feudala våldet i Bihar delvis är resultatet av en snedvriden kapitalism. Långtifrån alla delar av delstatens befolkning lever i armod; en betydelsefull del av befolkningen lever i relativt välstånd. De har blivit rika, dels genom en rent feodal utsugning av de arbetande bönderna, och genom andra medel till "ursprunglig ackumulation", av vilka korruptionen är den mest luckrativa. Men det finns få möjligheter för dessa rika biharierna att investera sitt kapital. Ocker är naturligtvis en möjlighet, och avkastningen är hög om man ser till räntan på ockerlånen. Andra möjligheter är gälds-laveri: för ett lån kan man köpa sig en slav, som genom sitt arbete betalar av på det växande lånet. Många investerar i guld och naturligtvis i jord; och mycket pengar förslösas på en prålig lyxkonsumtion. Men mera "samhällsnyttiga" möjligheter att investera saknas. Bank och försäkringssparande förekommer i stort sett bara i städerna. Landsbygdens rikemän känner knappast till något om aktier, och det finns ingen aktiebörs och knappast några börsmäklare i delstatshuvudstaden Patna.

Kapitalism och knölpåkar

Jordägarna investerar i stället i transportmedel, hotell och restauranger samt i biografier. Förutom att de ger vinst, är dessa **maktsymboler**. De ersätter gods och jordegendomar som statussymboler. Och precis som de gamla godsden hölls samman av knölpåkens makt, så drivs den ekonomiska maktens symboler — bussarna, inklusive de videoförsedda lyxåken, barerna och biograferna — av **lathial** (av lathi = påk och al = man, ö a, knölpåksbeväpnade busar, som lärt sin arbetsstil på de gamla godsden. Den som försökt köpa en biobiljett och vinna inträde på en biograf i Bihar, känner igen den förödmjukande upplevelsen: man förvandlas till en tiggare och tvingas bönfalla om en stunds förströelse.

En så enkel sak som att köpa en biobiljett blir i en sådan situation laddad med spänning, som ofta exploderar i öppet våld. Två viktiga rörelser i Bihar, studentrevolten 1967 och JP-rörelsen 1974, som skakade två regeringar, startade typiskt nog med bråk om biobiljetter.

Maffian i kolgruvorna

Detta sätt att driva moderna företag med godsägarmetoder, ligger också till grund för den omtalade maffian i Dhanbads kolgruvor. Dessa gruvor startades på 1800-talet med hjälp av lokala godsägare, som hjälpte till med tvångsrekrytering av arbetskraft. Senare startade godsägarna också egna gruvor. När fackföreningarna ännu senare kom till Dhanbad, organiserades också dessa enligt feudala metoder för "ägande" av arbetskraft och andra resurser. Facket "ägde" arbetarna och deras arbetskraft, och Kongresspartiet ägde fackföreningarna. I toppen på denna godsägarpiramid satt den blide patronen B.P. Sinha, som verkade genom sina **lathials** och drev in stora summor till Kongressens verksamhet.

Nationaliseringen av gruvorna har inte påverkat maffia-systemet i dess grundläggande drag, utom på det viset att makten decentraliserades, från patronerna till deras **lathials**. B.P. Sinha fick en kulkärve i sig, och ett antal av hans underlydande flöt upp som nya bossar. Kongressen miste sitt monopol, och "inkomsterna" går nu också till andra partier, ffa till Janata.

Utvecklingen i gruvdistrikten har alltså likheter med den i jordbruket: de gamla godsägarna tvingas sälja ut till sina underlydande arrendatorer; polityren försvinner och metoderna förråas. De nyrika bönderna bränner inne uppstudsiga lantarbetare; och den nya kolgruvemaffian har gått över från knölpåkar till skjutvapen. Under tiden fortsätter bönderna att plöja; och gruvarbetarna gräver i jordens inandöme.

Dramat i Dhanbad går vidare och alla verkar ha förträngt den hundraåriga branden som äter sig genom kollagen, förstört ovärderliga naturresurser, och utgör ett ständigt hot mot Jharia och andra städer som byggts ovanpå lågorna.

Denna underjordiska eld är en bra symbol för Bihar som helhet. När ska elden nå upp till jordytan?

Arvind N. Das

Översättning: Göran Djurfeldt

MAGNAR MIKKELSEN

Det är nu över åtta år sedan ryska styrkor gick in i Afghanistan. Över 100 000 ryska soldater befinner sig fortfarande i landet. De håller de viktigaste byarna, innehar fullständigt herravälde i luften och använder sig av de modernaste vapnen. Mot denna övermakt slåss nästan hela det afghanska folket. Med ett otroligt mod möter de en av världens starkaste militära supermakter med lätta handeldvapen. Likväl har de aldrig låtit ockupationsmakten vila.

I över ett år har den norska Afghanistankommittén sänt sjukvårdsteam till Afghanistan. Teamet reser runt i ett av de befriade områdena. Vi har valt detta område för att invånarna har lyckats klara av att organisera även det civila livet. Detta är en förutsättning för att kunna ge medicinsk hjälp. Det är välkänt att ryssarna inte önskar att utländska sjukvårdsarbetare ska befinna sig inne i landet. Alla försök till att

bygga stationära kliniker har misslyckats. De bombas.

Alla är mujahedin

Folket bor i små byar, på eller vid högslätterna. I de flesta byarna finns en gerillagrupp. Dessa lever dels genom direkt hjälp från landsbygdsbefolkningen, dels genom att få del av det tionde folket betalar till sina religiösa ledare. Själva försökte vi finna ut vilka av dem vi behandlade som var mujahediner (motståndskämpar). Vi frågade rakt ut. Ändå var det omöjligt att få något klart besked. Alla svarade ja. Om de just för tillfället inte var med i någon grupp, hade de varit det eller skulle bli det. Vårt intryck var att varje familj avstod så många män som de kunde avvara.

Före kriget bodde cirka 18 miljoner människor i Afghanistan. Under krigets fort-

Norsk läkare berättar:

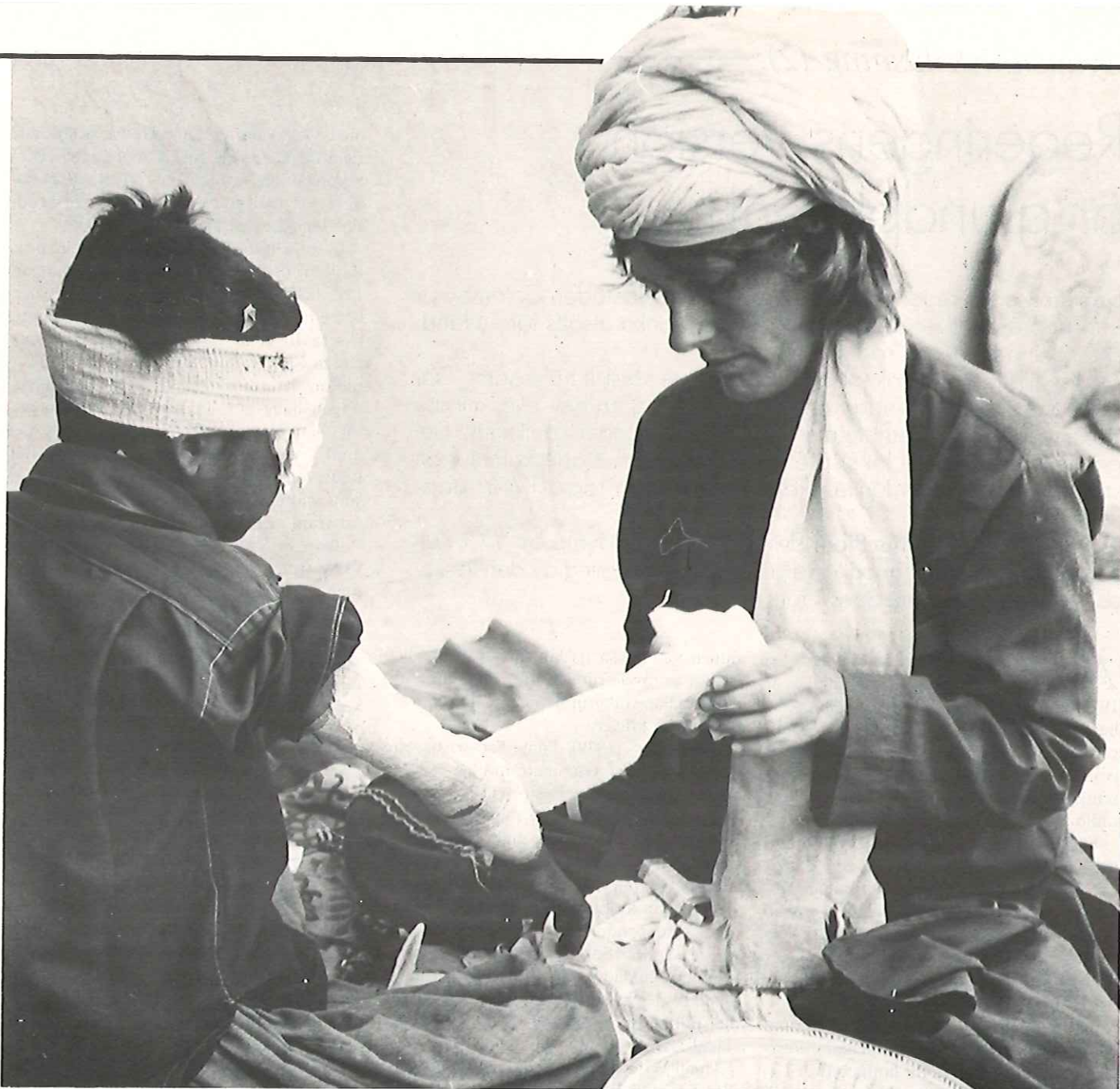
Alla drabbas men ingen ger sig

Kriget rasar vidare i Afghanistan trots att trevare lagts ut ifrån Moskva om en fredlig lösning på "problemet". Som i alla andra krig är det civilbefolkningen som drabbas hårdast. De mister hus, hem och liv, tvingas fly ur landet eller leva kvar under stora umbäranden och i ständig skräck.

Guri Ingebrigtsen, norsk läkare, är en av dem som inte "nöjt" sig med att behandla skadade i flyktinglägren, utan gett sig in i landet.

skridande har cirka fem miljoner flytt till grannländerna. Närmare en miljon till Iran och resten till Pakistan. Även i det område där vi var, hade detta varit ett stort problem under ockupationens första år. Flera av dem vi mötte hade varit flyktingar i Pakistan, men åter vänt tillbaka. De berättade om förvirring och rädsla, mat- och vattenbrist. Flera hade blivit utsatta för gasangrepp och måst åka till Pakistan för behandling. Där blev de kvar ända tills det stod klart att det åter var möjligt att leva i det område de kom ifrån. De ville hellre utstå hårt arbete hemma, under osäkra förhållanden, än att fortsätta uppleva förnedringen i flyktinglägren.

Som överallt i Afghanistan är huvudnäringen jordbruk. Utöver djurhållningen är de viktigaste produkterna spannmål och druvor. Före kriget var detta betydelsefulla avsaluprodukter, både inom landet och för export. Fortfarande säljer de en del av pro-

MAGNAR MIKKELSEN

dukterna, men det är svårt och avkastningen är liten, ändå tycks de behålla mindre än vad de själva behöver.

Bevattningssystem bombas

Under flera tusen år har afghanerna utvecklat ett sinnrikt bevattningssystem, där vattnet transporteras över stora avstånd genom tunnlar eller i kanaler. Detta har gjort det möjligt att bruka jord som annars hade varit öken. Men detta system är väldigt sårbart för bombangrepp. Nu är cirka 80 % av kanalerna helt eller delvis förstörda. Ständigt organiserar dock byborna upprensning av de fördärvade kanalerna och köper och monterar vattenpumpar till områden som legat i träda pga det skadade bevattningssystemet. Ändå har jordbruket i området drabbats hårt av kriget. Den jord som fortfarande är odlingsbar, brukas allt för intensivt och utarmas på så sätt. Regeringen har dessutom full kontroll över im-

porten av konstgödsel och vägrar att sända denna till befriade områden.

Hemundervisning

Då Taraki tog makten 1978, blev de flesta lärarna tagna till fånga eller dödade. Nya systemtrogna lärare sändes ut till landsbygden. Men föräldrarna reagerade på detta genom att hålla barnen hemma från skolan. I det område där vi var, är dessa skolor för länge sedan nedlagda. Människorna har dock startat nya, egna skolor. "Kunskap är viktigt", säger de, "vi kan inte bara vinna militära segrar och kasta ut ryssarna, utan vi måste även ha duktigt folk för att kunna ta över styrandet." Men tyvärr räcker inte dessa skolor till alla och dessutom saknas det mesta utbildningsmateriel som behövs.

Före kriget fanns en klinik i området. Den är bombad och sjukvårdspersonalen försvunnen. Dock, västerländska mediciner går att köpa i butikerna. Men bristen på kunnig personal gör att folk använder ext-

remt mycket medicin på fel sätt. De betalar dyrt för biverkningarna!

En del barfotaläkare finns i Afghanistan. De ger förstahjäl till skadade och fördelar en del medicin. Vårt norska hälsoteam arbetar tillsammans med dessa. Både med deras patienter och genom att vidareutbilda dem. Utöver detta behandlar vi både civilbefolkning och motståndskämpar.

Krig skapar sjukdom. De flesta krigsskador är dock oblodiga. Frukten från den dagliga terrorn alla utsätts för, skapar sömnproblem, muskelsmärter, impotens, depression och en räkka av andra sjukdomar. "Hade någon berättat för mig hur min ålderdom skulle bli, skulle jag velat dö på fläcken. Nu har det blivit såhär — och jag får inte ens dö", sa en av byns gamla kvinnor till mig.

Guri Ingebrigtsen

Översättning:
Johan Tell

Regeringens version är grundplåten!

Den lankesiska regeringen och pressen i huvudstaden Colombo är ofta upprörda över det "förtal" som Sri Lanka utsätts för i utländska tidningar, brittisk radio osv.

Men tillståndet i Colombopressen är inte särskilt hälsosamt. Där råder sensationslystnaden och mången gång en mer eller mindre dold rasism eller "etnocentrism" i fråga om tamilkonflikten. Det gäller i synnerhet de lokalspråkiga tidningarna. Därtill kommer att större delen av den lankesiska pressen liksom radio/TV är statskontrollerad.

SYDASIENS Thomas Bibin avslutar här (med hjälp av V G Kulkarni i Far Eastern Economic Review) den granskning av den lankesiska pressen som inleddes i förra numret.

Ända sedan den förra regeringen i Sri Lanka under fru Bandaranaike år 1973 tog över tidningshuset Lake House så har statsmakten haft ett nära nog totalt grepp över medierna i landet. Idag är drygt två tredjedelar av dagspressen och den väsentliga delen av tidskrifterna liksom hela radio/TV i regeringens händer.

Med några få undantag (se förra numret av *Sydasien*) så följer också den övriga pressen regeringens linje i alla viktigare frågor. Och det är ingen tillfällighet eftersom regeringen är en stor annonsör, den bestämmer över importen av tidningspapper m m och den har ett antal speciallagar till sitt förfogande vid g pressen.

Mrs Bandaranaike gjorde sig bl a känd för att inte lägga fingrarna emellan i pressfrågor. I samband med att hon tog över Lake House (eller Associated Newspapers of Ceylon Ltd som tidningsbolaget egentligen heter) 1973 så kom en ny presslag som bl a gav regeringen rätt att utse ett mäktigt pressråd att vaka över tidningarna. Lagen begränsade också pressens rätt att referera regeringens möten och planerade ekonomiska åtgärder. Det var många kvalificerade journalister som lämnade Sri Lanka efter 1973.

När den förmodat liberale J R Jayewardene kom till makten efter 1977 års val trodde många på lättnader och på att förstatligandet av Lake House skulle hävas. Så skedde inte alls och konflikten med tamilerna blev så småningom en ursäkt för regeringen att fortsätta hålla ett fast grepp över pressen.

1973 års presslag gäller fortfarande. Det regeringskontrollerade pressrådet (2 journalister och 5 ledamöter utnämnda av regeringen) kan genomföra egna processer mot tidningar och enskilda journalister. Det kan utdöma restriktioner och bötesstraff som inte kan bestridas i vanlig domstol.

I 1978 års Konstitution är yttrandefriheten den medborgerliga rättighet som är utrustad med flest begränsningar. Konstitu-

tionen ger också parlamentet rätt att begränsa yttrandefriheten m m om "harmnin" mellan folkgrupperna, samhällets välfärd etc så kräver.

Året efter (1979) kom Terroristlagen, (PTA). Den ger ytterligare möjligheter till censuringripanden, vilket också skett under de gångna åren. Just nu råder dock inga censurregler. Däremot är självcensuren inom medierna mycket betryggande för regeringens vidkommande.

Vid sidan av Lake House finns de privatägda Independent Newspapers (stängd i tre år under Bandaranaike) och Upali-gruppen, bildad 1981 av industrimannen Upali Wijewardene. Upali-gruppen ger ut dagstidningen *The Island* och *Divaina* på singalesiska.

Upali Wijewardene själv var fram till sin plötsliga död 1983 (försvann med sitt flygplan över Malackasundet) en varm anhängare av regeringspartiet UNP och han var nära släkt med president Jayewardene. Wijewardene var mäktigt och han basade bl a över frizonen norr om Colombo samtidigt som han var landets störste industriägare. Men han hade klara politiska ambitioner och han var inte en lika varm anhängare av Premadasa och de Mel, ministrar i UNP-regeringen. Premadasa stämde Wijewardene sen den senares tidningar skrivit om den förres privata förmögenhet, vilken utökades med 1 miljon rupier i skadestånd efter rättegången.

Upalis flaggskepp *The Island* har dock förlorat lite av sin lyster sen husbonden försvann från scenen.

Som svag fyra bland dagstidningarna kommer Express Newspapers som bara ger ut tidningar på tamil.

Den höga läskunnigheten gör att pressen är relativt väl spridd i Sri Lanka. Detta gäller också på veckotidningssidan som ofta vänder sig till en yngre publik där i princip 100 % är läskunniga. Minst tre veckotidningar har en spridning på 70 000 ex eller

mer. Också här är Lake House störst med flera tidskrifter på engelska och nio veckotidningar på singalesiska. Vijaya Publications Ltd (privatägd) ger också ut flera tidskrifter på engelska och singalesiska.

Etermedierna är regeringskontrollerade. Radion (SLBC) inledde sina sändningar 1925 och teve kom 1979. Båda sänder på alla tre huvudspråken. Radion når de flesta, dvs ca 10 av de ca 16 milj invånarna som har ca 4 milj radiomottagare. Före 1973 var radion det enda medium över vilket regeringen hade absolut kontroll. Radion ansågs länge som ett mindre trovärdigt medium, men konflikten med tamilerna har under senare år gett radion ett nytt värde som snabb nyhetsförmedlare när andra inte får fram något alls.

Teve började 1979 som det privatägda ITN (International Television Network) men bara efter några månaders drift tog regeringen över kontrollen av bolaget. 1982 startade regeringen dessutom en egen teven kanal, Rupavahini. I många om än inte riktigt alla avseenden känns den lankesiska teven mest som ceremoniell.

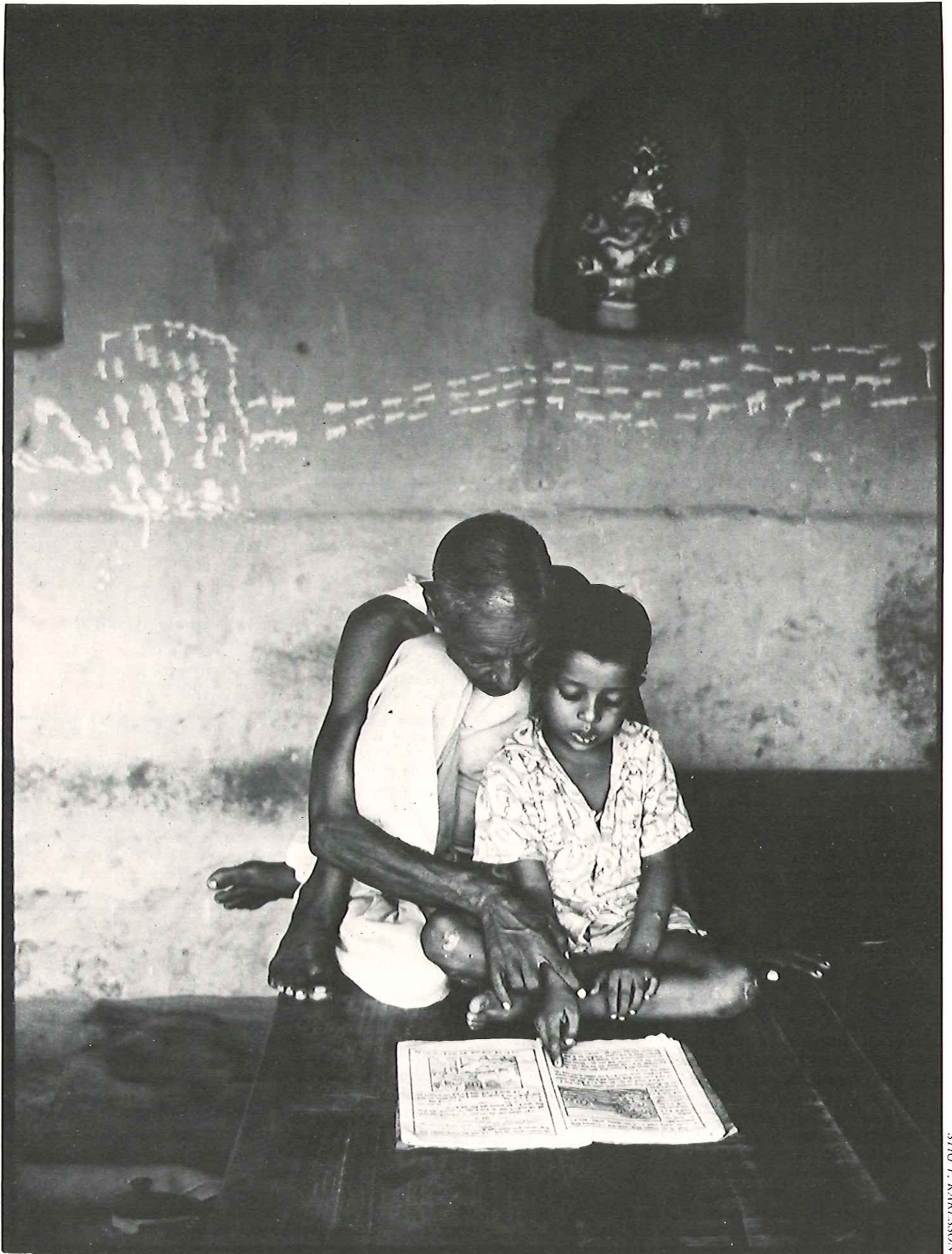
Den lokala situationen gör att mycket av informationen i dagspressen kommer från en och samma källa: regeringen. Därtill kommer att tidningarna saknar korrespondenter utomlands, vilket dels gör tidningarna beroende av byråmaterial och dels gör att utrikesmaterialet har ett förhållandevis begränsat utrymme.

I mångt styrs materialet av principen att man inte hugger av den gren man sitter på. Israel behandlas mycket välvilligt eftersom Israel "ställt upp" på regeringen i dess konflikt med tamilerna eller "terrorismen" som den alltid kallas. Indien är däremot en kär slagpåse och man njuter ofta av skildringar av katastrofer, krig, separatism och politiskt sönderfall hos grannen i norr.

Också den nationella nyhetsbyrån, Lan-kapuvath, bildad 1978, är regeringskontrollerad vilket bidrar till den antitamilstämning bland medierna som accentuerats sen programen mot tamiler 1983. Frågan om politiska fångar är t ex tabu trots att ett försvarligt antal numera också är singaleser. När Kampanjen för frihet åt de politiska fångarna (CROPP) 1986 gick ut med sina pressmeddelanden så ignorerades de fullständigt av pressen. Ingen tidning ville heller ge CROPP utrymme för en betald annonsplats.

Regeringens långa arm når inte bara medierna inom landets gränser. Tamil Information Center i London (se förra numret av *Sydasien*) finansierades tidigare till stor del av en holländsk regeringsstödd biståndsbyrå. Denna finansiering har nu upphört efter påstötningar från Colombo. Därför har TIC fått dra ner på verksamheten och man kan t ex inte längre få periodiskt informationsmaterial om utvecklingen i Sri Lanka gratis.

Thomas Bibin

STIG T. KARLSSON

Inbördeskriget fortsätter trots förhandlingar

Striderna mellan regeringstrupper och tamilska separatister har pågått under hela hösten. Även strider mellan tamiler och muslimer har förekommit. Det blodiga inbördeskriget i Sri Lanka har sedan i juli 1983 kostat minst 4 500 människoliv, tvingat tusentals tamiler på flykt utomlands, och innebär förföljelse och mord på den kvarvarande tamilska minoriteten.

Den 8 november slog polisen i den syd-indiska delstaten Tamil Nadu till mot gerillan som slåss för en egen tamilstat i Sri Lanka. Ett stort antal militanter på flera orter togs i förhör för att sedan åter släppas. Bland dessa fanns V Prabhakaran, ledaren för den starkaste gruppen, LTTE ("Tigrarna"). Många av ledarna kvarhölls i husarrest och de varnades för att tillgripa terroraktioner på indisk mark. Vid razziorna beslagtogs vapen och ammunition till ett uppskattat värde av 37 miljoner dollar.

Utlösande för polisaktionen var två skottlösningar där separatister varit inblandade. En gällde ett bråk i Madras varvid en person dödades av en separatist. Bråken var kulmen på en ökad spänning mellan separatister och lokalbefolkningen på flera håll i delstaten, och polisingripandet måste tydas som att de indiska myndigheterna oroas starkt av dessa motsättningar. "Separatister får inte tro att de kan ta lagen i egna händer här", sa Tamil Nadus chefsminister M G Ramachandran efteråt. I december klagade han att regeringen inte skulle tillåta militanta Sri Lanka-tamiler att inneha vapen.

En del bedömare menar att polisingripandet är ett uttryck för den indiska regeringens ogillande av LTTEs självständighetsförklaring för Jaffna i oktober, och av separatisternas långvariga vägran att förhandla med Colombo-regeringen. Andra bedömare menar att händelsen paradoxalt nog gett Rajiv

Gandhi ökade chanser att pressa Jayewardene till en fredskompromiss i konflikten med tamilerna. Men för separatisterna är den ett bakslag.

Indisk intervention

President Jayewardene och Indiens premiärminister Rajiv Gandhi hade diskussioner i Bangalore den 17/11, och en indisk regeringsdelegation besökte Colombo den 24/11. Den 15 december underhandlade två indiska ministrar i Madras med TULF och militanta tamilgrupper. Därefter hade de överläggningar i Colombo med regeringen, presidenten, Sirimavo Bandaranaike, parlamentsledamöter från Östprovinsen och muslimer från Colombo.

Förhandlingar

Colomboregeringen har under slutet av 1986 förhandlat med TULF och med separatistorganisationen LTTE. Den senare spelar en alltmer avgörande roll i förhandlingarna. LTTE leder en parallell administration i norra Sri Lanka och gör anspråk på att ensamt representera tamilerna där.

Ett förslag från Colomboregeringen innebär en administrativ tredelning av Östprovinsen i en tamilsk, en singalesisk och en muslimsk del. Förslaget innefattar bara begränsad självförvaltning inom områden som polis- och domstolsväsen. Regeringen tillbakavisar TULFs krav på en sammanslagning av Öst- och Nordprovinsen. Den fruktar att detta bäddar för ett *Eelam*, en autonom enhet inom landet. Den hävdar också att TULF-opinionen i Östprovinsen är skeptisk mot detta förslag i fruktan att bli enbart "coolies and peons" dominerade av tamilerna i Jaffna. Även LTTE hävdar gentemot regeringen att "Norra och Östra är en odelbar enhet". EROS, en tamilgrupp som främst verkar i Östprovinsen, har föreslagit ett tamilskt "traditionellt hemland" som även skulle innefatta områden bebodda av plantagatamilerna i landets centrala delar.

I december meddelade Colomboregeringen att den på nytt ville förhandla med de militanta tamilgrupperna. Den starkaste av dessa, tigrarna (LTTE), svarade då att man är beredd att förhandla när regeringen släppte de 3000 tamiler som sitter som politiska fångar.

Inbördes maktkamp

LTTE har tidigare starkt bekämpat TULF. I december drabbade också LTTE samman med en annan grupp EPRLF, varvid ca 50 av de senares medlemmar dödades och 800 tillfångatogs. Anledningen skulle ha varit att EPRLF hade skyddat medlemmar ur en annan gerillagrupp, TELO, som LTTE nästan eliminerat i maj 1986. Regeringskällor har uppgett att EPRLF kommer att närma sig regeringen om LTTEs attacker fortsätter. Den 25 december överlämnade sig flera "EPRLF-terrorister" till säkerhetsstyrkorna, uppgav Colomboradion. EPRLF hävdar att LTTE är "anti-socialt och antidemokratiskt" och använt från Singapore insmugglade NATO- och Israelvapen mot dem.

Leveranserna av olja och andra bränslen till Jaffnahalvön skars vid nyår av som ett led i Colomboregeringens strävan att sabotera tamilernas försök att bygga upp en egen administration. LTTE-ledare har begivit sig från Tamil Nadu till Jaffna, vilket anses bädda för en maktkamp inom LTTE.

Karl Reinhold Hællquist och Staffan Lindberg

LTTE = Liberation Tigers of Tamil Eelam
EPRLF = Eelam People Revolutionary Liberation Front.

EROS = Eelam Revolutionary Organization
TELO = Tamil Eelam Liberation Organization

TULF = Tamil United Liberation Front

Källor:

Far Eastern Economic Review, Asian Wall Street Journal Weekly, Asiaweek, The Hindu intern. ed., Indian Express, Neue Zürcher Zeitung, Times of India, Link, Viewpoint, DN, HD.

Ökat antal politiska fångar

Allt fler arresteras enligt Terroristlagen (PTA) eller Undantagslagarna utan skälig misstanke om brott eller åtal. Enligt regeringen hålls 2 327 personer enligt den förra och 19 enligt de senare lagarna. Andra källor menar att antalet kan vara uppemot 5 000 personer.

Amnesty menar att drygt 50 personer dessutom olagligen hålls utöver de maximala 18 månader som PTA ger utrymme för. Det vanliga mönstret är annars att de anhållna släpps efter 18 månader utan åtal. Andra åtalas och utlovas lindriga straff om de erkänner.

Trovärdiga rapporter om tortyr förekommer. "Det är föga troligt att dessa

övergrip är på avtalande" som det heter i en UD-rapport från svenska ambassaden i december.

Amnesty rapporterade förra året om regeringssidans grova och talrika brott mot de mänskliga rättigheterna i sin kamp mot gerillan. De flesta offer har varit obebäpnade civila tamiler mellan 18 och 30 år. I ett fall fick 40 av dem först själva gräva sina gravar innan de sköts ihjäl.

I ett svar till Amnesty avvisar regeringen all kritik. Man säger att de försvunna antingen dödats av gerillan eller så har de rymt hemifrån för att söka

asyl utomlands eller för att förena sig med gerillan.

En undersökning har dock utlovats och regeringen säger att den sen 1982 avskedat ca 300 man inkl officerare.

Antalet dödade under 1986 t o m oktober uppskattas till 1 500—2 000. I den svenska UD-rapporten nämns säkerhetsstyrkornas hämnd sen de blivit angripna som ett skäl till det stora antalet civila dödsoffer. Den svenska rapporten grundar sig delvis på uppgifter från USA:s ambassad i Colombo som bl a uppger att utöver de dödade så har ca 500 personer försvunnit under samma period 1986. Rapporten säger vidare att övergreppen snarast tilltar

Thomas Bibin

Inga mer pengar till de fattiga

Den kommande biståndsbudgeten har just presenterats. Enligt några bedömare är den ärligare än på länge. Det s k betalningsbalansstödet på 400 miljoner används t ex inte längre för att skriva av gamla svenska biståndslån, utan ska ges som nya friska pengar.

I åtminstone ett avseende tycker vi emellertid att det finns anledning att reagera på planerna för svenskt bistånd 1987/88. Det gäller biståndet till de fattigaste grupperna.

Det finns många på SIDA, framförallt på lantbruksbyrån, som under 80-talet försökt utveckla en strategi för att skapa utveckling för de fattigaste, dvs landsbygdsbefolkningen. Denna strategi har man formulerat i en plan för s k integrerad landsbygdsutveckling (IRD) och i flera programländer pågår projekt i enlighet med denna plan.

IRD brukar kallas för ett målgruppsinriktat bistånd, men man söker inte bara nå utjämning för de fattigaste gentemot andra samhällsgrupper utan också nå de andra biståndsmålen, även tillväxt. Jämfört med övrigt bistånd är IRD småpotatis och en hake har varit att de administrativa kostnaderna (fr a i ulandet) har varit förhållandevis höga. Det är lätt att lämna över en check till importstöd men krångligare att planera och genomföra utveckling på bred front i en mindre glamorös landsbygdshåla.

Trots att IRD ingalunda är något misslyckande och trots att IRD är en ganska ny företeelse så höjs det nu röster inom Sida som undrar om IRD är så lyckat och om inte IRD måste kompletteras med ökade satsningar på infrastrukturen, dvs det som ofta är den moderna sektorn.

I ett fall talas det t ex i faderlig ton om att det är väl gott och väl att "lyfta de fattiga grupperna" men vi, dvs biståndarna, måste också se till att det finns de tjänster och den infrastruktur som vi genom IRD lärt di fattige att fråga efter.

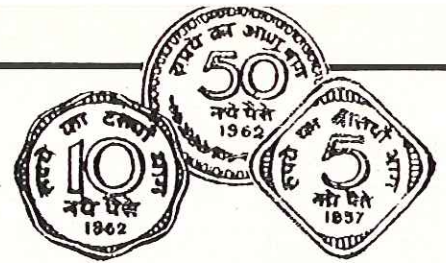
Nu kunde kanske detta ses bara som en stimulerande debatt inom Sida om utformningen av biståndet. Om inte den nya Sida-chefen Carl Tham strax efter sitt tillträde meddelade sin personal att han inte tål ordet målgrupp. Och om det inte vore så att biståndsminister Lena Hjelm-Wallén när biståndsbudgeten las fram sa att det påökta biståndet ska bli både bättre och effektivare fast med

minskad personal att handlägga detta bistånd. Hur det ska ske sa hon inte, men alla vet att det är det mest fattigdomsinriktade biståndet som är det mest personalkrävande. Mer pengar och mindre folk gör storprojekt som Kotmale och bistånd via check mer attraktivt. Och då är vi snart tillbaka på ruta ett igen ifall vi nånsin hann lämna den.

Det bådar inte gott för IRD och framtiden.

Thomas Bibin

Bistånd och affärer igen

Den kommande biståndsbudgeten ökar med nära 1 miljard till knappt 10 miljarder kronor. Drygt 1 miljard är också den summa som sammantaget kommer att gå till Bits (Beredningen för internationellt tekniskt/bistånds/samarbete) och till det s k betalningsbalansstödet. (Bits tar drygt hälften.)

Oväsendet kring betalningsbalansstödet kanske lägger sig nu när regeringen lovat att det inte längre ska vara knutet till svenska intressen. Hittills har det mest gått till svenska företag som haft pengar att kräva i uländerna.

Men i gångna debatter liksom i den pågående om tvångsarbetet i Vietnam och Sida-chefens munkavlar så har Bits kommit helt bort, trots att det gäller så mycket mer pengar (ca 7 % av hela biståndsbudgeten) och trots att det finns minst två allvarliga invändningar mot Bits.

Den ena invändningen är att Bits i själva verket måste ses som ett stöd till svensk exportindustri, vilket visserligen kan vara legitimt men i så fall bör räknas för vad det är, dvs stödaaffärer med uländer och inte bistånd. Den andra är att Bits målsättning bara är "utveckling" och att de andra biståndsmålen som utjämning, demokrati och oberoende inte är aktuella. Man frestas tro att 25 års biståndsdebatt inte lett längre än till storskalighet, kapitalintensitet, centralism och satsningar på den s k moderna sektorn i hopp om att de fattiga i de fattiga länderna får sina väl preparerade smulor. Utvecklingsteorin borde ha nått längre än så!

T.B.

Konsulter istället för personal?

Det blåser nya vindar på SIDA, vårt statliga ämbetsverk för bistånd till utvecklingsländerna. I ökande utsträckning ska SIDA använda sig av konsulter för att administrera biståndet. Både planering, administration och utvärdering av resultaten ska läggas över på enskilda konsulter eller konsultfirmor. Allt för

att minska behovet av fast personal på SIDA och får man anta försöka öka effektiviteten i det svenska biståndet. Internationellt finns redan många förebilder för ett sådant system.

I och för sig är detta i linje med vad som verkar hända också i resten av vårt samhälle. Det finns idag drygt 100 000 privata konsulter i svenskt näringsliv och offentlig sektor. Denna yrkesgrupp ökar för närvarande med ca 5 % om året. De ersätter fast anställd personal i många fall. För företag och förvaltningar innebär det att man kan spara pengar genom att bara anställa någon för ett visst jobb. För den enskilde betyder det

möjligheten att tjäna betydligt mer än den ofta rätt normala lön som t ex högt kvalificerade statstjänstemän, universitetslärare och andra uppstår.

I ljuset av detta är det väl bara naturligt att SIDA följer den allmänna samhällsutvecklingen och anpassar sig till det moderna tjänstesamhället? Eller finns det allvarliga invändningar mot detta system med konsulter i allmänhet, och/eller konsulter i SIDA:s verksamhet?

Vi har inte plats i detta nummer med en utförlig diskussion om detta. Men vi inbjuder till debatt! Har du synpunkter så skriv ett debattinlägg i vår tidning!

red.

Ganges, Haridwar.

SÖREN SOMMELIUS

Ganges — på liv och död

Ganga, ordet har för mig besvärjelsens språkliga klang, något som framkallar outplånliga minnen, gryningar i Varanasi, Durgapujafester i Calcutta, känslan av att stiga ner i det svalkande vattnets kraftiga ström i Haridwar, där slätten mottar Ganges som en gåva från bergen.

Floden är magi. Men framförallt är Ganges livgivande. 500 miljoner människor lever på den indiska Gangesslätten. Floden är grunden för deras livsbetingelser. Självklart är den helig för envar som håller livet heligt.

Gangesdalen — svält och bördig jord

Om jordens framtid avgörs i tredje världen, så avgörs tredje världens morgondag i Gangesdalen. Det är ett av jordens bördigaste områden, med god jordmån, tillräckligt med vatten och ett klimat som möjliggör tre skördar om året.

Ändå lever många människor här under icke-människovärdiga betingelser, i svält och halvsvält. Allra värst är det i det kanske allra bördigaste området, i Bihar, den indiska delstat som mer än någon annan kommit att symbolisera fattigdom och underutveckling.

Från källorna till utloppet

Författaren och journalisten Lasse Berg har under tjugo års tid skildrat sina indiska erfarenheter i en rad starka böcker. I sin senaste bok "Längs Ganges" (Rabén & Sjögrens förlag, ca-pris 247:—) följer han floden från källorna i Himalaya till dess utlopp i Västbengalen och Bangladesh. Utöver vägen skildrar han miljöer och människor, gör historiska tillbakablickar och tar upp olika resonemang om utvecklingsfrågor.

Under senare år har miljön på Gangesslätten försämrats drastiskt. Himalayas avskogning leder till erosion, jordskred och bergsöken. Floderna slammar igen. Översvämningarna blir allt mer omfattande och katastrofala för varje decennium. Och mellan monsunperioderna förvärras torkan, i vars spår följer jorderosion.

Himalayas hotade ekosystem

Kanske håller Gangesslätten på att sakta men oåterkalleligt förvandlas till permanent öken, på samma sätt som tidigare Indusdalen. Enbart mängden människor som skulle drabbas gör en sådan frågeställning ohygglig, som ett hotande ragnarök utan motsvarighet.

Himalayas hotade ekosystem utgör ett dominerande och återkommande tema i Lasse Bergs bok. Berg talar med jordbruksexperter och folk från Chipkorörelsen, Himalayas trädskrämare, som lyckats stoppa en del av skogsbolagens härjningar i bergen. Samtidigt skildrar han inte enbart denna av människorna vållade miljökatastrof utan ser också de möjligheter som trots allt finns för människorna som lever på Gangesslätten.

Kan försörja hela mänskligheten

Med andra produktionsvillkor skulle Gangesslättnens jordbruk kunna försörja hela mänskligheten! I dag utnyttjas bara en sjättedel av de möjligheter som finns. Problemen är inte dålig jordmån, brist på vatten, arbetskraft, kunskaper eller ens pengar. Nej, det handlar om makten över jorden, eller som Lasse Berg uttrycker det:

"Det är inte resurserna som saknas. Den som svälter, det är den som inte har makt över dessa resurser, den som inte har jord, inte har råd.

Den som å andra sidan har mer än nog av jord, mer än nog av makt — för vem skall han producera? Vem har råd att köpa hans ris, när fattigdomen är så djup?

De som har makten har inte viljan att producera.

De som har viljan har inte makten."

Därför är också människornas villkor allra sämst, där makten är som mest ojämnt fördelad. Det gäller inte bara i Indien. Statarna hade det allra värst i Skåne, på de gods och slott som växte upp ur den bördiga myllan.

Polisvåld och slavarbete

Detsamma gäller i Bihar i dag. Förhållandena på landsbygden är feodala. En form av slavarbete ("bonded labour", som ung. betyder gäldenärsslav) är allmänt förekommande. Polisvåldet här är värre än någon annanstans. Det var här poliser i Bhalgalpur för några år sedan stack ut ögonen på fångar och sedan hällde bly i hålen.

En brist i Bergs bok är att han alltför kortfattat går förbi förhållandena i Bihar liksom i Västbengalen. En jämförelse mellan de båda delstaterna, med feodalism och stagnation i den ena och åtminstone delvis framgångsrika jordreformer i den andra, hade fördjupat hans framställning.

I stället diskuterar han med stor insikt svältens orsaker, som nästan aldrig är att det finns för lite mat. Akuta svältkriser beror mindre på störningar i produktionen av mat än på distributionen och marknadens prissättning, på att fattigfolk inte har råd att köpa mat. Både i Bangladesh 1974 och i Bengalen 1943 var det framgångsrika spekulanter som mördade lantarbetare och hantverkare, med hjälp av höjda rispriser. Båda åren var f ö goda skördeår.

Biståndet som "ett narkotikum"

Därför motverkar oftast biståndsorganens försök att höja matproduktionen det som borde vara deras egentliga syfte att avskaffa fattigdomen och undernäringen. Berg exemplifierar åskådligt med Bangladesh, där biståndet "sedan självständigheten pumpats som ett narkotikum i ekonomins ådror" och lett till en snabb tillväxt men också till att de fattiga i allmänhet fått det sämre.

"Längs Ganges" är en delvis ojämn bok. Vissa avsnitt blir alltför fragmentariskt ytliga. Och när Berg skriver att "Gujarats och Världsbankens försök med byskogar har varit en framgång pedagogiskt sett" (något som förutsätter en kunnig Världsbank och ett om sitt eget bästa okunnigt indiskt folk), blir jag irriterad.

Men när Lasse Berg är som bäst hör han till våra kunnigaste och mest inspirerande indiskildrare. Det gäller inte bara hans ekonomiska och utvecklingspolitiska analyser utan också hans förmåga att i ord ge liv åt indisk vardag och kultur.

Sören Sommelius

Svensk-indisk jazz

Oriental Wind och The Karnataka college of Percussion: Sankirna (Sonet)

”Öst är öst, och väst är väst, och aldrig mötas de två,
tills himmel och jord emot varann inför Guds domstål stå.”

Det var Rudyard Kipling, denne ärkekoloniale engelsman, som en gång skrev dessa pessimistiska diktrader. Alltjämt citeras de då någon vill påpeka det hopplösa i någon gränsöverskridande verksamhet, vare sig det gäller handelsutbyte, vetenskapligt samförstånd eller bistånd. Det har alltså blivit något lätt rasistiskt över detta östtande och västtande. Och även om Kipling nog än idag skulle hävdad engelsmännens överhöghet i världen, är diktens sällan citerade slutrader något mer hoppfulla.

”Men ej finns öst och ej finns väst, ej gräns ej ras, ej blod,
där tappra män stå mot varann med hjärtat fullt av mod.”

Om det inte hade varit för dessa ”tappra män” skulle det låtit riktigt fint.

Jag har lyssnat på musik där öst och väst verkligen möts. På skivan *Sankirna (Sonet)* förenas den svenska jazzgruppen *Oriental Wind* med den indiska ensemblen *The Karnataka college of percussion*. Första gången de träffades var på Jazz Yatra festivalen i Bombay 1980. Därefter har svenskarna besökt indiernerna i Bangalore och vice versa i Stockholm — där också skivan är inspelad.

Det är dels turkiskt material, dels klassiska sydindiska stycken som framförs. Rytmerna är således högst osvenska — 5/8-, 6/8-, 8/8- och 8/9 dels takt läser jag på konvolutet — så den som försöker dra iväg i en hambo till dessa toner, kommer att göra både sig själv och sitt möblemang en stor otjänst.

Musiken är snabb, tät, med sirliga blåsolon, magiskt manande trumrytm som hetsar stränginstrumenten till sanslösa dueller. Pianot, det kanske mest västerländska bland skivans instrument, strör förfinade klanger som bygger upp, stöttar och fyller varje tomrum i arrangemangen. Och över alltsammans ligger den så omisskännliga indiska sången: så rapp, så klar och så fulländad i sitt framförande av de ord som för de flesta av oss är fullständigt obegripliga.

Det här är alltså en mycket lyckad fusion av öst och väst. Den improviserade indiska musiken får av de svenska jazzmusikerna en tyngd och kraft som den i vanliga fall saknar.

Medverkande är i Oriental Wind: Lennart Åberg/tenor och sopransaxofon, Bobo Stenson/piano, Stefan Brolund/akustisk bas och Okay Temiz/trummor, darbuka, quicca, jews-harp och i The Kar-

nataka college of percussion: R.A. Ramamani/sång, T.A.S. Mani/mridangam, R.A. Rajagopal/ghatam och T.N. Shashikumar/kanjira.

Johan Tell

Jan Myrdal i nyutgåva

Jan Myrdal: Bortom berg och öknar, Afghanistan — ett framtidsland (Svenska Afghanistankommittén i Växjö)

Bortom berg och öknar, Afghanistan — ett framtidsland, gavs första gången ut av Jan Myrdal 1962.

Boken kommer nu i nyupplaga som ges ut av Svenska Afghanistankommittén i Växjö.

Bortom berg och öknar är en samling korta beskrivningar och betraktelser över det afghanska samhället, som det tedde sig för Jan Myrdal i början av 60-talet. Illustrationerna är gjorda av Gun Kessle.

”Den gamla kolonialismens tid är förbi, skriver Jan Myrdal i sin nya inledning till boken. I dag kämpar Afghanistans folk för sin existens mot främmande ockupanter.

Här och där i vårt land finns sådana som försvarar ockupationen därför att afghanerna är muslimer och ”efterblivna”. Det är därför också nu viktigt att göra Afghanistan synligt.”

Boken kan beställas från Svenska Afghanistankommittén, c/o Peter Hjukström, Gröna Gatan 1d, 342 00 Alvesta. Behållningen går till svenska Afghanistanhjälpen.

Lars Andreasson

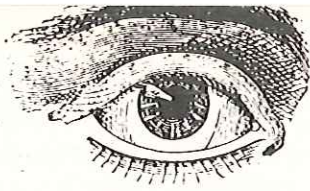
INDISK KULTURFESTIVAL

I höst blir det Indienfestival i Sverige. Som vi tidigare berättat kommer de flesta aktiviteterna att äga rum i Stockholm. Det hela börjar med en jättelik s k *Mela* ("fest") i Kungsträdgården den 21 augusti och fortsätter sedan under hela hösten med teatrar, dansföreställningar, konserter, utställningar m m.

Det är *Festival of India* som står för urvalet av artister som kommer att besöka Sverige. Bland dem märks t ex musikerna Ustad Vilayet Khan, Bismillah Khan, S. Balachander, sångarna Pandit Bhimsen Joshi, Kishori Amonkar, Parveen Sultana, Jitendra Abhisekhi och Rajan Mishra. Det blir också klassisk och folklig dans, teater och dockteater.

KULTURFESTIVAL I LUND

I Lund blir det också festligheter. Där går en *Mela* av stapeln den 26-27 september på Kulturen och Tegnérplatsen. I Konsthallen blir det en utställning av modern indisk konst. På Kulturen utställs indiskt hantverk. På Stadsbiblioteket och i Stadshallen blir det utställningar, föreläsningar, filmvisning, dans- och musikföreställningar. Svalorna ställer ut om sin verksamhet, indiska kläder visas m m. På universitetet ordnas seminarier. Det mesta bygger på lokala initiativ. **Om du bor i Sydsverige och vill delta i festivalen med egna bidrag av något slag så kontakta Pavla Kruzela, FOSAM, Box 117, 221 00 Lund.**

Afghanistan

Mirakel i Genève 1987?

FN-medlaren Diego Cordovez tillkännagav den 15 november nya försök att skapa fred i Afghanistan. "För första gången är tidsfaktorn det enda återstående problemet", sa Cordovez. Sovjet har sagt att tillbakadragandet tar ca fyra år medan Pakistan insisterat på att de sovjetiska trupperna skall lämna Afghanistan inom fyra månader. De afghanska och pakistanska regeringarna överenskom om nya indirekta samtal i Genève den 11 februari. (Viewpoint 20/11; FEER 4/12, 18/12)

Växlande krigslycka

Flera av motståndsrörelsens fästen erövrades under de sista 1986-månaderna och brist på livsmedel blev allt besvärligare för mujahedinstyrkorna. Men de sovjetiska stridskrafterna led förluster i flygplan, helikoptrar och människoliv. Motståndsrörelsens vapenarsenal ökade kvalitativt och kvantitativt, vilket bidrog till vissa framgångsrika attacker. 4-5 000 sovjetsoldater och ungefär lika många motståndsmän dödades under 1986. Mujahedinkällor uppger att motståndsstyrkorna kontrollerade ca 70 % av landet. (Afghan Realities: 72, 2/1 1987, Peshawar edition; Afghan News, vol. III:1, 1/1 -87, Peshawar)

Irriterande FN-rapport

En rapport från FN:s Human Rights Commission — för andra gången skriven av den österrikiske professorn Felix Ermacora — om "brutala handlingar" och "grymheter" begångna av regeringssidan i Afghanistan diskuterades i FN den 18/11. Förebärande sparsamhetsskäl gjordes försök i FN att sopa delar av rapporten under mattan. 1985 års rapport hade retat den sovjetiska delegationen genom sin kartläggning av brott mot de mänskliga rättigheterna i nästan folkmordsproportioner. Rapporten fastslår bl a att "mujahedin stöds av en stor majoritet av befolkningen". (FEER 4/12)

Fördömanden av Sovjet

På sjuårsdagen av Sovjets inmarsch i Afghanistan, den 27 december, fördömde många regeringar i hela världen Sovjetunionens brott mot de mänskliga rättigheterna i Afghanistan och krävde en omedelbar reträtt av de sovjetiska trupperna. I dylika krav instämde kabinettssekreterare Pierre Schori i ett tal i Malmö den 27/12. Samma dag kritiserade det sovjetiska regeringsorganet Isvestija Väst för att inte ha reagerat positivt på Sovjets tillbakadragande av trupper i oktober.

Lokala val

Det afghanska regeringspartiets centralkommittés politbyrå meddelade via Tass 3/12 att val till lokala församlingar ägt rum i Kabul och i många distrikt. "Valen hölls med iakttagande av nationell särprägel och nationella traditioner", meddelade Tass. Av de ca 14 000 folkvalda uppgavs 35 % vara partimedlemmar. 52,3 % är arbetare och bönder. Valen skall vara slutförda i maj 1987. (SWB/FE 8/12)

Eldupphör — ploj eller allvar?

Den afghanska regeringen tillkännagav den 1 januari 1987 att en 6 månaders vapenvila skall inledas den 15/1 som ett led i försök att skapa en nationell "försoningsregering". Utöver vapenvila utlovade regeringen en landsomfattande amnesti för motståndsrörelsen och deserterade afghanska soldater. Vidare lovades att landets historiska, nationella och kulturella traditioner skulle bevaras och islam erkännas i en ny grundlag som den officiella religionen. (Viewpoint 8/1; Guardian Weekly 11/1) Mojahedingruppna i Peshawar tillbakavisade omedelbart förslaget om ömsesidig vapenvila och förklarade att striderna kan upphöra först när alla sovjetiska styrkor lämnat Afghanistan. Förslaget betecknades som en propagandaploj i Karachiradions urdusändning 2/1. (SWB/FE 6/1)

I en ledare (8/1) förmodar Viewpoint (Lahore) att några gerillagrupper ska nappa på Kabuls förslag och att många "genuina" flyktingar ska återvända. "Detta kommer att lämna äventyrare och dem som har ekonomiska intressen av fortsatt krig att, understödda av USA, fortsätta kampen i Afghanistan." The Muslim (Lahore) framhöll (8/1) att ett sovjetiskt uttåg "måste samordnas med försäkringar att inte andra supermakter smiter in genom baddörren" och att

Svenskt stöd

Det svenska biståndet till den afghanska motståndsrörelsen ökar kraftigt. Svenska Afghanistankommittén får 1987 20 miljoner kronor ur SIDA:s katastroffond, en ökning med fem miljoner från 1986. "En kraftfull markering av den svenska hållningen i Afghanistanfrågan", sade biståndsministern. (Arbetet 18/12)

Pakistan

Ekonomisk årsrapport

Den pakistanska riksbankens årsrapport för finansåret 1985/86 framlades i december. Den redovisar en imponerande ekonomisk tillväxt. Rekordskördar av vete och bomull uppnåddes. Men utlandsskulden har nått förskräckande belopp, 12 miljarder dollar, och skuldbördan stiger. (FEER 25/12; South October)

"Det ekonomiska vansinnets år", kommenterade The Nation i en ledare (2/1). BNP-ökningen på 7,3 % betvivlade tidningen.

Nytt parti

Genom grundandet i slutet av augusti av National People's Party, NPP, har landet fått ett moderat och tämligen sekulariserat oppositionsparti. NPP:s ledare Ghulam Mustafa Jatoi har två gånger avböjt att bli regeringschef. 23/9 lämnade Jatoi definitivt PPP, Pakistan People's Party, efter samarbetssvårigheter med Benazir Bhutto. I NPP:s ledning ingår flera av förra premiärministern Z.A. Bhuttos regeringsmedlemmar. Partiet ska, enligt Jatoi, bekämpa imperialismen och dess lakejer samt autokratiska tendenser inom PPP. (Viewpoint 4/9; Asiaweek 5/10)

Nyval krävs

MRD, Movement for the Restoration of Democracy, en tiopartiilians som bildades 1981, upprättade 8/12 en verkställande kommitté och ett nationellt råd. MRD kräver president Zias avgång, en interimregering och val inom tre månader, så att makten överförs till valda representanter för folket. MRD kritiserar också regeringens proamerikanska politik samt kräver frigivande av alla politiska fångar och rätt för exilpolitiker att återvända.

Afghanska gränskränkningar

Antalet afghanska gränskränkningar har ökat från 200 år 1985 till 620 under 1986, uppger officiella pakistanska källor. (DN 18/10) En Pentagonrapport påpekar dock att det afghanska flygets gränsoverträdelser sällan sträcker sig längre än 10 km innanför gränsen (Durand line), som fören afghansk regering någonsin erkänt som laglig. (Times of India 14/12) Vid ett tillfälle i slutet av november, då sovjetiska trupper erövrade ett strategiskt viktigt afghanskt gerillafäste nära Khyberpasset, regnade dock tusentals granater ner över pakistanskt område.

När kommer bomben?

Diskussionerna om Pakistans kärnkraftspotential tog fart igen i november-december 1986, delvis i samband med amerikanske för-

svarsministrarnas besök i Pakistan och Indien och Gorbatsjovs Indienbesök. Pakistan har gjort dramatiska framsteg i sina strävanden att framställa kärnvapen, bl a genom höggradig anrikning av uran, hävdade en ansedd reporter i Washington Post 3/11. Detta tillbakavisades kategoriskt av pakistanska utrikesdepartementet dagen därpå. (Viewpoint 13/11; The Nation 28/11)

USA-hjälp till upprustning

Sedan den sovjetiska interventionen i Afghanistan 1979 har Pakistan varit den fjärde största mottagaren av amerikansk hjälp. För USA är Pakistan ett unikt "frontfönster", en avlyssningsstation, mot södra Sovjet. (South, October; Times of India 14/12)

USA utfäste sig i oktober — i samband med försvarsministrarnas besök i Pakistan — att omedelbart bygga ut Pakistans försvar mot luftangrepp. (DN 18/10) I december beslöt USA att förstärka de militära baserna i Baluchistan. (Times of India 14/12) Mest omdiskuterat blev emellertid USA:s erbjudande i slutet av november att Pakistan skall få köpa de mycket avancerade AWACS-planen (Airborne Warning and Control System). FEER 18/12)

Från indiskt håll hävdas att AWACS skulle förändra den militära maktbalansen i Syd-asien och intensifiera kapprustningen. (Times of India 14/12)

Bangladesh

Förnyad administration

President Ershad varslade vid ett Jatiyapartimöte i Dhaka den 4/12 om ett nytt administrativt system, som ska ändra landets "age-old administration", ekonomiskt emancipera massorna och tillgodose en oberoende nations behov. För att aktivera det administrativa maskineriet och genomföra regeringens politik krävs ett starkt politiskt parti, förklarade presidenten, och därför ska Jatiyapartiet stärkas på gräsrotsnivån. (SWB FE 8/12)

Ingen fristad för gerilla

Bangladeshs och Indiens militärbefälhavare beslöt vid ett möte i Mizoram den 7 december att hindra gerillastyrkor att överskrida den gemensamma gränsen (som är 1600 km lång). Gerillan kämpar för självstyre i Chittagongbergen och i angränsande indiska Tripura. Striderna i gränsområdet har redan kostat mer än 3000 människoliv. Halva Bangladeshs stambefolkning på ca 1,2 miljoner bor i Chittagongdistriktet.

Fy för kvinnlig idrott

Bangladeshs regering förbjöd i november kvinnor att delta i idrottstävlingar utomlands och män att i Bangladesh titta på idrottande kvinnor. Islamska fundamentalister hade krävt totalförbud mot kvinnoidrott.

Kvinnorättsgrupper i landet har betecknat beslutet som "ännu en konspiration av män för att hålla kvinnor i fjättrar". (Hindustan Times 30/11)

Indien

Terror i Punjab

En ny terrorvåg drog över Punjab i slutet av oktober. Den hittills blodigaste enskilda attacken ägde rum den 30 november, då en buss kapades och 24 hinduer sköts ihjäl. Samma dag övertog en militant grupp den viktiga organisationen (SGPC) som kontrollerar de sikhiska templen, vilket innebar ett bakslag för Punjabs regeringsparti Akali Dal.

För att protestera mot massakern i Punjab samlades stora folkmassor i New Delhi den 1/12. Trots att alla huvudstadens 35 000 poliser var utkommenderade förstördes egendom och fordon som tillhörde sikher. I New Delhi bor ca 7 miljoner hinduer och ca 400 000 sikher. (India Today 31/12; SWB/FE 2/12 samt svenska tidningar)

I indiska parlamentet skärptes kraven på att Punjabs chefsminister skulle avgå, liksom den indiske inrikesministern. Rajiv Gandhi tillbakavisade kraven. (Statesman 9/12; Times of India 12/12)

Den 14/12 grep Punjabpolisen två av de främsta sikhterroristerna. Enligt vad dessa uppgav hade flertalet av ca 350 sikhungdomar och extremistledare, som vistats i Pakistan, återvänt till Punjab. (Times of India 15/12, 21/12)

Mer än 500 människor, mest hinduer, dödades av sikhextremister i Punjab under 1986. (India Today 31/12) Antalet terrordåd skulle ha reducerats till mindre än tio procent om inte Pakistan varit inblandat, hävdade Rajiv Gandhi.

Kvinnosak

Kvinnan får inte längre i ord och bild framställas på ett nedvärderande eller sårande sätt. Lagförslaget Indecent representation of women (prohibition) Bill antogs som lag den 9/12. (The Hindu, Int.edn., 22/11; India News, Embassy of India, Copenhagen, 19/86, 29/12)

För att bekämpa antastande av och förgripande mot kvinnor utfärdade inrikesministeriet den 2/12 instruktioner till alla delstatsregeringar om åtgärder vid gifta kvinnors onaturliga dödsfall. Bl a åsyftades det ökande antalet fall där unga gifta kvinnor avsiktligt bränts ihjäl för att maken ska kunna gifta om sig och få ny hemgift (bride burning, dowry deaths) men också våldtäkt och försäljning av flickor till prostitution. (Times of India 3/12)

Omtvistad gräns

Kinesiska krav på indiska territoriella eftergifter avvisades kategoriskt av Indien den 18/12. Kina har aldrig godtagit den 1914 uppdragna s k McMahon-gränslinjen och vidhåller krav på stora områden längs gränsen. Därför har Kina protesterat mot att Arunachal Pradesh, som ligger öster om Bhutan, söder om Tibet, upphöjts till delstat, Indiens 24:e. Enligt kinesisk tolkning utgörs den nya delstaten till stor del av kinesiskt territorium, som Indien ockuperat. (Indian Express 13/12; The Hindu, Int.edn., 27/12)

Indien och Norden

Den indiska nyhetsbyrån PTI meddelade den 5/10 att Indien mottagit den första sändningen av Boforskanoner. (SWB/FE Weekly Economic Report 15/10)

En handelsöverenskommelse mellan Indien och Sverige undertecknades 7/10 vid den sjunde sessionen med Indo-Swedish joint commission. Sverige ska förse Indien med teknologisk utrustning inom telekommunikation, luft- och järnvägstransporter, vattenkraft, stålproduktion m m. Indisk export på Sverige ska underlättas, likaså om möjligt svenska företagsinvesteringar i Indien. (ib., PTI, indisk radio 7/10)

Indien och Sverige överenskom också om samarbete inom rymdteknologi, bl a användningen av satelliter i skogs- och jordbruk, miljövård och radiosammanhang. (India News, Embassy of India, Copenhagen, 11/86, 10/11)

Den robusta indiska jeepen Mahindra, som tillverkats i Indien sedan 1945, ska börja säljas i Sverige (Klagstorp). Den kan lasta 540 kg och dra 4 ton. (SDS 17/12)

Vid dansk-indiska biståndsförhandlingar 30/10 utlovades lån på DKK 180 miljoner under 1986—88. (India News, Copenhagen, 11/86, 10/11)

En stor dansk delegation med statsministerparet, affärsmän och journalister reste den 10/1 till Indien. Samhandeln mellan de båda länderna ska underlättas och utökas. Statsministerparet ska även besöka den gamla danska kolonin Tranquebar. (Berlingske Tidende 9/1; Fredriksborg Amts Avis 14/1)

Norge och Indien har överenskommit att utöka samarbetet till att omfatta även teknologiöverföring, samt tillverkning av datorer, meddelade indiska radion 22/11. (SWB/FE Weekly Economic Report 3/12)

Oroligheter i södra Indien

I Tamilnadu arresterades över 5 000 DMK-anhängare, inklusive partiledaren Karunanidhi, sedan de i sin anti-hindiagitation tutsat eld på den indiska grundlagen. (Hindustan Times 10/12)

I det dittills förhållandevis lugna Karnataka utbröt allvarliga upplopp den 9/12, framförallt i Bangalore. I Mysore, som inte upplevt etniska motsättningar sedan 1936, infördes undantagstillstånd efter kravallerna där. Den utlösande orsaken till oroligheterna i delstaten var en artikel i den engelskspråkiga och ansedda tidningen Deccan Herald. Artikeln hette "Mohammed the Idiot" men syftade inte på profeten utan på en dövstum och utvecklingsstörd yngling i en by i Kerala (där artikeln publicerats på malayalam tio år tidigare utan påtagliga reaktioner (Statesman 9/12) Ansvarslösa politiker förvrängde emellertid artikeln innebörd och provocerade muslimer — varav flertalet var analfabeter — att försöka attackera tidningens lokaler på Mahatma Gandhi Road. De hejdades av polis, men 17 människor dödades och hinduägd egendom förstördes. (India Today 31/12; Indian Express 17/12)

Ny flottbas

Grundstenen till vad som om tio år ska bli Sydasiens största flottbas lades 24/10 av premiärminister Gandhi i Karwar, som ligger vid Karnatakas norra kust, söder om Goa. (The Hindu, Int.edn., 1/11)

Mordet på Indira Gandhi

Högsta domstolen i New Delhi fastställde den 3/12 dödsdomarna mot de tre sikher som dömts för sammansvärjning mot och mordet på Indira Gandhi den 31 oktober 1984. De dömda ska hängas inom 90 dagar om inte domen överklagas till landets högsta domstol. (DN 4/12)

Förkortningar:

FEER = Far Eastern Economic Review (Hongkong)

NZZ = Neue Züricher Zeitung

SWB/FE = Summary of World Broadcasts, Part 3. The Far East (BBC, England)

Karl Reinhold Hællquist

POSTTIDNING

Avs
SYDASIEN
Box 1625
221 01 LUND

**BEGRÄNSAD
EFTERSÄNDNING**

Vid definitiv eftersändning
återsänds försändelsen med
nya adressen på baksidan

PETER CARLSSON

sydasien
politisk och kulturell tidskrift

10 år

Det började med en enkel bulletin 1977.
Sedan dess har Sydasien bytt skor
flera gånger.
Nu traskar vi vidare mot 90-talet!